

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

Δ.Π.Μ.Σ.: ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

"Κριτική και συγκριτική θεώρηση του νέου Προγράμματος Σπουδών (2021) της Νεοελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο με το ισχύον Πρόγραμμα (2003)".

"Critical and comparative consideration of the new Curriculum (2021) of the Modern Greek Language for High School with the current Curriculum (2003)"

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΧΛΑΠΟΥΤΑΚΗ Ε.

ΜΕΛΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ:

ΝΤΙΝΑΣ Κ.

ΓΕΩΡΓΑΛΟΥ Μ.

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΙΚΕ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

A.M. 00079

ΦΛΩΡΙΝΑ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2023

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

Ευχαριστίες:

Ευχαριστώ θερμά την καθηγήτρια μου κα Ελισάβετ Χλαπουτάκη, για την εμπιστοσύνη που έδειξε προς το πρόσωπό μου στηρίζοντας την εκπόνηση της συγκεκριμένης διπλωματικής, αλλά και για τις συμβουλές και την καθοδήγηση που απλόχερα πρόσφερε κατά τη διάρκεια συγγραφής της εργασίας.

*Στον σύζυγό μου Θεοκλή,
ως ελάχιστο δείγμα της αγάπης μου
για τη στήριξη, την υπομονή και την κατανόηση
που έδειξε σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.*

Περίληψη

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζεται το περιεχόμενο των Προγραμμάτων Σπουδών της Νεοελληνικής Γλώσσας του 2003 και του 2021 για την Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα για το Γυμνάσιο. Η ανάπτυξη της διπλωματικής εργασίας, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε εμπειρικό επίπεδο στηρίχθηκε στη βιβλιογραφία που επιλέχθηκε αναφορικά με τα Προγράμματα Σπουδών, τις γλωσσοδιδασκτικές προσεγγίσεις και τα νομοθετικά διατάγματα των Προγραμμάτων Σπουδών που συντάχτηκαν στην Ελλάδα. Μέσα από την ποιοτική έρευνα επιχειρείται η κριτική αποτίμηση και η συγκριτική ανάλυση των δύο προγραμμάτων σπουδών αναφορικά με τη γλωσσική διδασκαλία, οδηγώντας στην αναγνώριση των στοιχείων που προσδιορίζουν το γνωστικό αντικείμενο της Ν.Ε. Γλώσσας και αξιοποιούν πρακτικές και δεξιότητες με σκοπό την ενεργοποίηση των μαθητών/τριών στο σχολικό περιβάλλον αλλά και στη καθημερινή τους ζωή.

Λέξεις-κλειδιά

- ✓ Γλωσσική διδασκαλία
- ✓ Επικοινωνιακή προσέγγιση
- ✓ Κριτικός γραμματισμός
- ✓ Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας 2003
- ✓ Πρόγραμμα Σπουδών Νεοελληνικής Γλώσσας 2021

Συντομογραφίες

Π.Σ.	Πρόγραμμα Σπουδών.
Α.Π.	Αναλυτικό Πρόγραμμα.
Δ.Ε.Π.Π.Σ.	Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών.

Abstract

This paper presents the content of the curricula 2003 and 2021 for the lesson of Modern Greek Language, specifically for High School. The development of the thesis, both theoretically and empirically, was based on the literature selected regarding the curricula, the language teaching approaches and the legislative decrees of the curricula drawn up in Greece. Through the qualitative research, the critical evaluation and the comparative analysis of the two study programs with regard to language teaching is attempted, leading to the recognition of the elements that define the subject of the Modern Greek Language and utilize practices and skills in order to activate the students in the school environment and in their daily life.

Key words

- ✓ Language teaching
- ✓ Communication approach
- ✓ Critical literacy
- ✓ Curriculum 2003
- ✓ Curriculum 2021

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ	10
1.1 Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ	10
1.2 ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ	12
1.3 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ	17
2.1 ΔΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	17
2.2 ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ	19
2.3 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	21
2.3 ΚΕΙΜΕΝΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	24
2.4 ΠΟΛΥΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	29
3.1 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ	29
3.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	30
3.3 ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ Α.Π.Σ. (2003) ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	32
3.4 ΤΟ ΝΕΟ Α.Π.Σ. (2021) ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	44
3.5 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ	55
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	66
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	72

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διδασκαλία αποτελεί μία παιδαγωγική διαδικασία που αφορά τους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι αποβλέπουν στη μετάδοση γνώσεων, την καλλιέργεια δεξιοτήτων και την ανάπτυξη ικανοτήτων, έχοντας ως αποδέκτη τον μαθητή στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (Ξωχέλλης, 2018). Ειδικότερα, στο πλαίσιο της γλωσσικής διδασκαλίας, η γλώσσα δεν θεωρείται αντικείμενο μελέτης καθαυτό, αλλά θεωρείται ως επίδοση και χρήση που μέσω αυτής επιτυγχάνεται η επικοινωνία και διατηρούνται οι διαπροσωπικές σχέσεις. Μέσω δηλαδή της ομιλίας και της γραφής τα άτομα δρουν κοινωνικά. Ακόμη, η γλώσσα αποτελεί όργανο σκέψης, καθώς μέσω της καλλιέργειας της γλώσσας αναπτύσσονται οι γνωστικές ικανότητες του παιδιού. Κατ' επέκταση, στο πλαίσιο της διδασκαλίας της γλώσσας, όποιος κατέχει τη γλώσσα μπορεί και ανταλλάσσει πληροφορίες ενώ σε αντίθετη περίπτωση δυσκολεύεται ως προς την κατανόηση πληροφοριών, την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση με τους άλλους (Νήμα, 2004).

Στο γλωσσικό μάθημα ο εκπαιδευτικός έχει ως έργο την μετάδοση γνώσεων στους μαθητές, καθώς και την ευθύνη για την ανάπτυξη ηθικών αξιών, αντιλήψεων και πεποιθήσεων με γνώμονα τα δεδομένα της κοινωνικής πραγματικότητας (Μαλικιώση, 2001). Ο φιλόλογος συγκεκριμένα, είναι ένας επιστήμονας που κατέχει γνώσεις για την γλώσσα. Έχει τη δυνατότητα να διδάξει ένα μεγάλο εύρος γνωστικών και διδακτικών αντικειμένων, όπως νέα ελληνική γλώσσα/έκφραση έκθεση, λογοτεχνία, ιστορία, φιλοσοφία, λατινικά, αρχαία ελληνική γραμματεία (μετάφραση-πρωτότυπο). Ακόμη, οι σπουδές του και η μελέτη του για τη γλώσσα τον καθιστούν ικανό να διδάξει τις αρχαίες και σύγχρονες μορφές της γλώσσας, να προβεί στην ανάλυση των κανόνων χρήσης της, τη διδασκαλία και την ερμηνεία αυτών μέσα και από τα κείμενα που προτείνονται στους μαθητές. Προβαίνει στη διδασκαλία της γλώσσας, την εκμάθηση του τρόπου γραπτής και προφορικής έκφρασης, στην διόρθωση των εργασιών των μαθητών, καθώς και στην αξιολόγηση της γλωσσικής επάρκειας μαθητών ως προς την τυπική γνώση γλωσσικών αρχών και κανόνων (ΥΑ 76099/Δ2/16-5-2018 & Σκουτερόπουλος, 1994).

Ειδικότερα, στη διδασκαλία της γλώσσας ο εκπαιδευτικός- φιλόλογος μπορεί να βασίζεται στη μονοδρομική επικοινωνία, κατά την οποία θα λειτουργεί ο εκπαιδευτικός

ως πομπός και ο μαθητής ως δέκτης. Ο φιλόλογος μπορεί να εντάξει στο μάθημα της γλώσσας ως μορφή διδασκαλίας την παράδοση, την εισήγηση, αλλά και την παρουσίαση. Η μάθηση έτσι αποκτά την μορφή της μίμησης, της απομνημόνευσης και της επεξηγηματικής κατανόησης. Από την άλλη, ο εκπαιδευτικός μπορεί να στηριχθεί στην αμφίδρομη επικοινωνία. Η διδασκαλία λαμβάνει διαλεκτική μορφή, αφού εκπαιδευτικός και μαθητές αναπτύσσουν διάλογο και συζήτηση για την πραγμάτευση θεωρητικών ζητημάτων (Κορρέ, 2010).

Κατά τη διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος λοιπόν, ο φιλόλογος μπορεί να εφαρμόζει μαθητοκεντρικές μεθόδους, ώστε η διδασκαλία να είναι συμβατή με τα σύγχρονα Π.Σ. Μέσα από την εκπαιδευτική πράξη μπορεί να προβαίνει σε μία συνεχή αναζήτηση, καθώς και σε μία δημιουργική και διερευνητική διαδικασία, αρχίζοντας από τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών, στηριζόμενος στην ενεργητική συμμετοχή τους και στη φυσιολογική τους γλωσσική δραστηριότητα, αλλά και τη βιωματικότητα του λόγου. Κατά τη διάρκεια διδασκαλίας της Νεοελληνικής Γλώσσας ο εκπαιδευτικός συνεργάζεται, εμψυχώνει και συντονίζει τους μαθητές και τις σχολικές τους εργασίες ώστε να δημιουργηθεί ενδιαφέρον από την πλευρά των εκπαιδευομένων, δημιουργική διάθεση, χαρά και ενθουσιασμός ώστε να επιτευχθεί ο απώτερος σκοπός, η μάθηση. Οι γλωσσικές δραστηριότητες που δίνονται από τον φιλόλογο στρέφονται στην επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας. Οι μαθητές επεξεργάζονται τον προφορικό και γραπτό λόγο με φυσικό, αβίαστο και ελεύθερο τρόπο με αποτέλεσμα να βελτιώνεται η γλωσσική καθώς και η επικοινωνιακή τους ικανότητα (Μήτσης, 1999). Συνεπώς, η εκτέλεση του επαγγέλματος-έργου τους κατ' επέκταση προϋποθέτει μόρφωση και εκπαίδευση, αλλά και συμμόρφωση με τα Π.Σ ώστε να καταστεί δυνατή η διαδικασία της διδασκαλίας και της μάθησης καθώς και να επιτευχθούν οι στόχοι της παρεχόμενης γλωσσικής εκπαίδευσης στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Οι παραπάνω ενέργειες του εκπαιδευτικού διαμορφώνονται από τα Προγράμματα Σπουδών που σχετίζονται με τη διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας, την προσπάθεια βελτίωσης του περιεχομένου αλλά και του τρόπου μετάδοσης της σχολικής γνώσης ακολουθώντας συγκεκριμένες γλωσσοδιδασκτικές θεωρίες, προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματική διδασκαλία (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Ιορδανίδου, Ζάγκα, Σπαντιδάκης, 2018). Μέσω του προγράμματος σπουδών αναδεικνύονται οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις του κάθε κράτους, ενώ χαράσσονται και οι κατευθυντήριες γραμμές για την διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, που

συμβάλλουν στη παροχή γνώσεων αλλά και στην ανάπτυξη των μαθητών/τριών, είτε αυτή είναι κοινωνική, είτε ψυχική, είτε συμπεριφορική (Χατζηγεωργίου, 2001).

Τα Π.Σ. της Νέας Ελληνικής Γλώσσας αποτελούν και το αντικείμενο της έρευνάς μας στη παρούσα διπλωματική. Πιο συγκεκριμένα, στο πρώτο κεφάλαιο αναλύονται βασικές έννοιες γύρω από τη διδασκαλία, τα προγράμματα σπουδών και τις διδακτικές αρχές, οι οποίες ανιχνεύονται και στα Π.Σ. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις για τη γλώσσα, που όπως θα παρουσιάσουμε και στο εμπειρικό μέρος περιγράφουν τη γλώσσα, παρουσιάζουν σκέψεις γι' αυτήν και υποδεικνύουν τον τρόπο διδασκαλίας της στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στο σχολικό περιβάλλον. Στο τρίτο κεφάλαιο διερευνώνται τα Π.Σ. της Νέας Ελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο και συγκεκριμένα το ισχύον Π.Σ. του 2003 και το νέο Π.Σ. του 2021. Αυτά προσεγγίζονται, αρχικά, κριτικά αναφορικά με τους σκοπούς και το περιεχόμενο τους και στη συνέχεια, συγκριτικά, εστιάζοντας σε λεπτομερειακά στοιχεία που όμως έχουν καίρια σημασία για την εξέλιξη των Π.Σ και συγκεκριμένα του Π.Σ. του 2021 και τη φιλοσοφία της διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής Γλώσσας.

Μέρος Α΄ Θεωρητικό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1.1 Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ

Ο όρος “διδασκαλία” που παράγεται από το ρήμα “διδάσκω”, δηλώνει την ενεργητική διαδικασία ανταλλαγής γνώσης ανάμεσα στο δάσκαλο και στο μαθητή. Πρόκειται για ένα σύστημα μεθοδικών και προγραμματισμένων ενεργειών που γίνονται ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και τους μαθητές με σκοπό τη μάθηση (Κορρέ, 2010). Η γλωσσική διδασκαλία, όπως αναπτύσσεται στις δημόσιες και ιδιωτικές δομές, αφορά το μάθημα της Γλώσσας, για το οποίο καθορίζεται ο τρόπος διδασκαλίας των εκπαιδευτικών του γνωστικού αντικειμένου στην τάξη μέσα από τα Αναλυτικά Προγράμματα και τα Προγράμματα Σπουδών. Με τον όρο “γλωσσική διδασκαλία” εννοείται η απόκτηση γνώσεων για την νέα ελληνική γλώσσα αναφορικά με το λεξιλόγιο, την κατανόηση κειμένων, την πρόσληψη λέξεων, τη χρήση του λόγου –γραπτού και προφορικού- και την εξοικείωση των μαθητών με αυτόν σε διαφορετικές περιστάσεις στην καθημερινή ζωή (Δενδρινού, 1999).

Έως και την δεκαετία του '60 η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας αφορούσε την επίσημη γλωσσική νόρμα, χωρίς να δίνεται έμφαση στο τρόπο χρήσης και τη λειτουργικότητα της γλώσσας. Προτεραιότητα είχε ο γραπτός λόγος και συγκεκριμένα στόχος της διδασκαλίας ήταν η κατάκτηση της μορφοσυντακτικής λειτουργίας της γλωσσικής νόρμας και η αφομοίωση σχετικών γνώσεων από τους μαθητές, ενώ ο προφορικός θεωρούνταν μη ολοκληρωμένος και υποδεέστερος. Οι ασκήσεις για την νέα ελληνική γλώσσα σχετίζονταν με την εκμάθηση κανόνων για την ορολογία, την γραμματική και την ορθογραφία. Ακόμη, κατά την εκπαιδευτική διαδικασία οι εκπαιδευτικοί παρείχαν γνώσεις και ρύθμιζαν τον τρόπο διδασκαλίας ενώ οι μαθητές δεν συμπεριφέρονταν με ενεργό τρόπο αφού λάμβαναν παθητικά τις γνώσεις μέσω των εκπαιδευτικών. Τέλος, γλωσσικές χρήσεις που αναπτύσσονταν από τους μαθητές και ήταν ασύμφωνες με την επίσημη νόρμα καταδικάζονταν και απορρίπτονταν (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης, 1997).

Ωστόσο, η γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση την δεκαετία του '70 επέφερε και αλλαγές στον τρόπο διδασκαλίας της νέας ελληνικής, τόσο για το δημοτικό όσο και για

το γυμνάσιο. Συγκεκριμένα το 1974 η επίλυση του γλωσσικού ζητήματος που είχε οδηγήσει σε αδιέξοδο το κοινωνικό σύνολο επήλθε με τον νόμο 309, σύμφωνα με τον οποίο ως επίσημη γλώσσα ορίστηκε η δημοτική και λήφθηκαν μέτρα για τη διδασκαλία αυτής, απαλείφοντας την καθαρεύουσα που ήταν ως τότε η επίσημη γλώσσα του κράτος από το 1911 (Σταυρίδη-Πατρικίου, 2001).

Αργότερα και συγκεκριμένα από τη δεκαετία του '90 η γλωσσική διδασκαλία εστιάζει στην εκμάθηση του λεξιλογίου και στην συνεξέταση των γλωσσικών φαινομένων, δηλαδή των συντακτικών, των μορφολογικών και των σημασιολογικών. Στόχος ήταν η “διαισθητική” σύλληψη των κανόνων από τους μαθητές προκειμένου να μην χρησιμοποιούν την απομνημόνευση για την ανάκληση αυτών, που θα τους στερούσε την δυνατότητα επέκτασης του λεξιλογίου τους. Μάλιστα, η θεωρία για την λειτουργική χρήση της γλώσσας υποστηρίζει ότι η γλωσσική διδασκαλία είναι το κείμενο μέσα στο οποίο λέξεις και προτάσεις αποκτούν μία ορισμένη αξία και ένα συγκεκριμένο νόημα. Γι' αυτό και η διδασκαλία της γλώσσας θα πρέπει να στηρίζεται στη πραγματική χρήση αυτής, αντί στις ασκήσεις και τους κανόνες που αφορούν την διδασκαλία της γραμματικής (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης, 1997).

Η εξάσκηση των μαθητών για τη χρήση της γλώσσας μέσω της γλωσσικής διδασκαλίας είναι σημαντικό να στηρίζεται στον προγραμματισμό κάθε μαθήματος. Η προετοιμασία του γλωσσικού μαθήματος και η ανταπόκριση των μαθητών σε αυτό, ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή, μπορεί να επιτευχθεί μέσω της διαδραστικότητας των μαθητών με θέματα που αφορούν την κοινωνία και προσελκύουν το ενδιαφέρον τους, στηριζόμενο στην απόκτηση λεξιλογικών γνώσεων που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη γλωσσικών ικανοτήτων των μαθητών, απαραίτητων για την λειτουργία της επικοινωνίας που θα κληθούν να ασκήσουν εντός του κοινωνικού πλαισίου (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης 1997). Οι κοινωνικές και πολιτικές μεταβολές οδήγησαν και στην ανάπτυξη συγκεκριμένων μεθοδολογικών προσεγγίσεων για το μάθημα της γλώσσας, οι οποίες και θα αναπτυχθούν παρακάτω.

1.2 ΤΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών αποτελούν διαγράμματα εντός των οποίων αναφέρονται οι σκοποί διδασκαλίας μιας διδακτέας ύλης ενώ σχετίζονται με την οργάνωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και των εμπειριών μάθησης. Κατά τον Χατζηγεωργίου (2004) ως αναλυτικό πρόγραμμα ορίζεται “*Η σειρά από προσχεδιασμένες δραστηριότητες, οι οποίες έχουν παιδαγωγικές επιπτώσεις στους μαθητές*”. Στα αναλυτικά προγράμματα σπουδών δίνονται απαντήσεις αναφορικά με την ύλη που θα διδαχθεί (π.χ. τα θέματα), την σειρά της, την τάξη, τον τρόπο (π.χ. μεθοδολογία) και τον σκοπό. Το περιεχόμενο ενός αναλυτικού προγράμματος εξαρτάται από τη φιλοσοφία και την πολιτικοκοινωνική ιδεολογία, αλλά και την αντίληψη των συντακτών του αναφορικά με τη μάθηση και τη διδασκαλία. Τα Α.Π. σε κάθε χώρας απηγούν τις αξίες και την ιδεολογία της κοινωνίας που υπάρχει σε αυτήν, αλλά και τον βαθμό οργάνωσης και οικονομικής ανάπτυξής της. Γι’ αυτό και καταρτίζονται από την πολιτεία (Υπουργείο Παιδείας), με βάση νομικές διατάξεις, νόμους, προεδρικά διατάγματα, εγκυκλίους και με γνώμονα τις υποδείξεις ειδικών κ.α. (Κορρέ, 2010 & Δενδρινού & Ξωχέλλης, 1999 & Χριστοδούλου, 2017).

Σύμφωνα με τον Βουγιούκα (1994) τα αναλυτικά προγράμματα για τη γλωσσική εκπαίδευση αναφέρονται σε μία ζωντανή εθνική γλώσσα της χώρας και αποτελούν ένα είδος καταστατικού χάρτη με δομικά στοιχεία και διάρθρωση. Τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών για το γλωσσικό μάθημα της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έμειναν αρχικά προσκολλημένα σε ξεπερασμένα παραδοσιακά πρότυπα ενώ μετά το 1980 πραγματοποιήθηκε ο πρώτος εκσυγχρονισμός αυτών με θεωρίες της δομικής, της λειτουργικής γλωσσολογίας και της επικοινωνιακής.

Τα αναλυτικά προγράμματα διακρίνονται στους εξής τύπους (Κορρέ, 2010 & Βεΐκου, Σιγανού, Παπασταμούλη, 2007):

A. Το παραδοσιακό αναλυτικό πρόγραμμα. Αφορά περιγράμματα της διδακτέας ύλης που περιλαμβάνουν την περιγραφή γενικών διδακτικών σκοπών. Περιέχουν μόνο τι θα διδαχθεί από τον εκπαιδευτικό και πόσες ώρες.

B. Το Curriculum. Το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει τα εξής δομικά στοιχεία: σαφείς στόχους μάθησης, περιεχόμενα, μεθοδολογικές υποδείξεις και έλεγχο επίτευξης στόχων. Με τα Curricula σχεδιάζεται, οργανώνεται και ελέγχεται η γνώση «*με διαύγεια*

και δυνατότητα ελέγχου ως προς το αποτέλεσμα». Οι ενστάσεις για το συγκεκριμένο πρόγραμμα αφορούν την αποσπασματική σχολική γνώση και την αποκοπή της από την καθημερινή ζωή και τις εμπειρίες των μαθητών, γεγονός που οδηγεί στην μείωση του μαθητικού ενδιαφέροντος και στην δυσκολία κατανόηση της σχετικής γνώσης.

Το τελευταίο πρόγραμμα εμφανίζεται με τρεις μορφές: κλειστό, ανοιχτό και αναλυτικό πρόγραμμα με μορφή Curriculum. Αρχικά, το κλειστό πρόγραμμα είναι συγκεντρωτικό, δίνει έμφαση στο αποτέλεσμα της μάθησης αντί στη διαδικασία καθώς και στις δασκαλοκεντρικές μεθόδους διδασκαλίας. Αποβλέπει στην επίτευξη στόχων ενώ παραβλέπονται οι ανάγκες των μαθητών και αναθέτει την ευθύνη του μαθήματος κυρίως στον εκπαιδευτικό και στην ύλη που πρέπει να καλυφθεί από εκείνον. Το ανοιχτό Curriculum διακρίνεται για την αποκεντρωτική του διάσταση, δίνει την ευκαιρία στον εκπαιδευτικό να λειτουργήσει με ευελιξία και με γνώμονα τις δικές του εκτιμήσεις και δίνει έμφαση στις ομαδοσυνεργατικές μεθόδους διδασκαλίας. Τέλος, το Αναλυτικό Πρόγραμμα με μορφή Curriculum είναι ένα πρόγραμμα που ακολουθεί τις βασικές αρχές του Curriculum και περιλαμβάνει ως δομικά στοιχεία τους στόχους και τα περιεχόμενα μάθησης, την μεθόδευση και τον έλεγχο της διδασκαλίας και της επίτευξης του στόχου της. Οι στόχοι και τα περιεχόμενα της μάθησης καθορίζονται σε γενικές γραμμές, δεν ορίζονται οι επιμέρους στόχοι της με αποτέλεσμα να μην δεσμεύονται οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές και περιέχεται πρόσθετο βοηθητικό υλικό για τον εκπαιδευτικό, οδηγίες και σχέδια μαθήματος (Κορρέ, 2010 & Βεΐκου, Σιγανού, Παπασταμούλη, 2007).

Κατά τους Χαραλαμπίδου και Χατζησαββίδη (1997) τα αναλυτικά προγράμματα για το γλωσσικό μάθημα θα πρέπει να καθιστούν τους μαθητές ικανούς να χρησιμοποιούν τη γλώσσα μέσω της καλλιέργειας δεξιοτήτων που έχουν σχέση με την ακρόαση, την προφορική έκφραση, την ανάγνωση και τη γραπτή έκφραση. Ακόμη είναι σημαντικό να δίνουν έμφαση στον προφορικό λόγο και τη γραπτή έκφραση μέσω της εξάσκησης των μαθητών στη χρήση της γλώσσας. Ταυτόχρονα οι μαθητές θα πρέπει να έρχονται σε επαφή με κείμενα τα οποία αναδεικνύουν ποικίλες μορφές γραπτής επικοινωνίας. Μάλιστα, το σχολείο θα πρέπει να συνεχίσει τον φυσικό τρόπο εκμάθησης της γλώσσας ενώ είναι σημαντικό αυτή να αντιμετωπίζεται ενιαία και να μην διδάσκεται ανεξάρτητα δηλαδή η ανάγνωση, η γραπτή έκφραση, η γραμματική και η προφορική έκφραση. Όλα τα παραπάνω είναι απαραίτητο να συνυπάρχουν στο ίδιο μάθημα και να διασυνδέονται για την ορθή καλλιέργεια της γλώσσας.

Το μάθημα της γλώσσας αυτό ορίστηκε μέσω των Π.Σ. ως *“άντικείμενον διδασκαλίας καί γλώσσα τῶν διδακτικῶν βιβλίων εἰς ὅλας τὰς βαθμίδας τῆς Γεν. Ἐκπ/σεως εἶναι ἀπό τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1976-77 ἡ Νεοελληνική»* (ΠΣΒ 1976). Στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση και συγκεκριμένα στο Γυμνάσιο διδάσκεται με σκοπό την ενίσχυση των γραμματικῶν γνώσεων που ἀπόκτησαν οἱ μαθητές ἀπὸ τὴν Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, τὸ δημοτικὸ δηλαδή. Συγκεκριμένα, ἐστιάζει στὴ διδασκαλία τῆς γλώσσας καὶ στὴν ἐξοικείωση με αὐτὴν μέσα ἀπὸ τὰ γραμματικὰ καὶ συντακτικὰ φαινόμενα, ὅπως εἶναι ἡ γραμματικὴ, ἡ ὀρθογραφία, ἡ σύνταξη, ἡ παραγωγή, ἡ σύνθεση κ.α. με ἀπώτερο σκοπὸ τὴν παραγωγή τοῦ λόγου καὶ τὴν ἀποτελεσματικὴ χρῆση τῆς γλώσσας (Καρατζόλα, 2000).

Συνεπῶς, οἱ στόχοι τῆς διδασκαλίας τῆς γλώσσας καὶ ὁ προσφερόμενος τρόπος ἀπόκτησης τῶν γνώσεων διαμορφώνονται μέσα ἀπὸ τὰ προγράμματα σπουδῶν γιὰ τὸ συγκεκριμένο μάθημα. Παράλληλα μέσω τῶν διδακτικῶν ἀρχῶν, ὅπως θὰ δοῦμε στὴ συνέχεια, οἱ ὁποῖες ἀναγράφονται στὰ προγράμματα σπουδῶν καὶ τις λαμβάνει ὑπόψη τοῦ ὁ εκπαιδευτικὸς, ἐνεργοποιούνται οἱ μαθητές γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸ βέλτιστο ἀποτέλεσμα γιὰ τὸ γνωστικὸ ἀντικείμενο τοῦ μαθήματος τῆς γλώσσας.

1.3 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Ως διδακτικές αρχές θεωρούνται οι “*όροι*” που αποτελούν τα εσωτερικά κριτήρια της διδασκαλίας και προσδίδουν συνοχή στη διδακτική πράξη, διευκολύνοντας τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή στο να προσεγγίσει μεθοδικά το διδακτικό αντικείμενο. Οι διδακτικές αρχές περιέχουν θέσεις παιδαγωγικής θεωρίας, ψυχολογίας, μάθησης και διδακτικής έρευνας. Επίσης, αφορούν επιλογές και δράσεις του εκπαιδευτικού και αναφέρονται στο παιδαγωγικό κλίμα της τάξης, στις δραστηριότητες της ωριαίας διδασκαλίας και στο περιεχόμενο της διδασκαλίας (Κορρέ, 2010). Μερικές διδακτικές αρχές που χρειάζεται να επισημάνουμε είναι οι εξής (Κορρέ, 2010):

- **Διδακτική αρχή της αυτενέργειας.** Πρόκειται για την εμπλοκή του μαθητή σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας που τον βοηθούν να αναπτύξει γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες. Με την αρχή αυτή ο μαθητής δεν αποδέχεται το αντικείμενο της διδασκαλίας με παθητικό τρόπο αλλά βρίσκεται σε μία δημιουργική πάλη με αυτό, κινητοποιούνται οι δυνάμεις του και αναπτύσσεται η αυτονομία του. Βέβαια η παραπάνω πρακτική προκύπτει μιας ανεξάρτητης εργασίας.
- **Διδακτική αρχή της διεπιστημονικότητας.** Έναν γνωστικό αντικείμενο προσεγγίζεται μέσα από διαφορετικά επιστημονικά πεδία. Η αρχή της διεπιστημονικότητας συμβάλλει στη διευκόλυνση της μάθησης, στην ποιοτική της αναβάθμιση και στην διερευνητική διαδικασία επεξεργασίας του διδακτικού υλικού.
- **Διδακτική αρχή της διαφοροποίησης ή αλλιώς της εξατομικευμένης διδασκαλίας.** Πρόκειται για μία αρχή η οποία σχετίζεται με την διαδικασία προσαρμογής του περιεχομένου, του ρυθμού, των μεθόδων και του βαθμού δυσκολίας της διδασκαλίας, αλλά και με οργανωτικές διαδικασίες που αφορούν τις ατομικές δυνατότητες, τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες των μαθητών. Σήμερα χρησιμοποιείται περισσότερο όρος «διαφοροποίηση», ο οποίος είναι ευρύτερος από τον όρο εξατομίκευση, διότι καλύπτει πέρα από τις διαδικασίες της εξατομίκευσης που κάνει εκπαιδευτικός στην τάξη και τις διαδικασίες οργάνωσης που γίνονται στο σχολικό σύστημα.

Μάλιστα, η νέα προσέγγιση για τη διδασκαλία της γλώσσας στηρίζεται στις παρακάτω αρχές (Βουγιούκας, 1994):

Ο σκοπός του μαθήματος να είναι ο γλωσσικός, δηλαδή ότι οι μαθητές θα πρέπει να γίνουν καλοί ακροατές, αναγνώστες, ομιλητές και χειριστές της γραπτής γλώσσας. Ακόμη, είναι απαραίτητο να ορίζονται οι προτεραιότητες στη χρήση και στη διδακτική αξιοποίηση της γλώσσας. Επιπλέον, η ενιαιοποίηση του γλωσσικού μαθήματος αποτελεί σημαντική αρχή, δεδομένου ότι στο παρελθόν το μάθημα της γλώσσας διδασκόταν κατακερματισμένο σε ανάγνωση, γραμματική και έκθεση. Επίσης, ο σεβασμός της γλώσσας και της ψυχοσύνθεσης του παιδιού θα πρέπει να επιτυγχάνεται μέσω της πρόβλεψης για ομαλή μετάβαση στη σχολική γνώση, της αποφυγής εκβιαστικής τακτικής για συμμόρφωση στη Ν.Ε. Γλώσσα και της αποφυγής θεωρητικοποιήσεων και φορμαλιστικών διατυπώσεων. Μάλιστα, η γλώσσα θα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως δεξιότητα και λιγότερο ως θεωρητική γνώση μέσω της αρχής της εξατομίκευσης. Ακόμη, η διάταξης της ύλης θα πρέπει να έχει σπειροειδή μορφή ώστε να υπάρχει ιεραρχία των γλωσσικών αντικειμένων με βάση την χρηστικότητα, τη δυσκολία, τη λειτουργική τους αξία. Επιπλέον, στο γλωσσικό μάθημα θα πρέπει να γίνεται οικονομία χρόνου, δυνάμεων και μέσων ώστε να οικοδομηθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες και τέλος, η συμμετοχική διαδικασία της ανατροφοδότησης και της τόνωσης του αυτοαισθήματος πρέπει να τηρούνται κατά τη διδασκαλία τους γλωσσικού μαθήματος προς όφελος των μαθητών/τριών.

Οι διδακτικές αρχές που αναφέρθηκαν εμφανίζονται στα προγράμματα σπουδών για το μάθημα της νεοελληνικής γλώσσας. Ταυτόχρονα όμως, εντοπίζονται και γλωσσοδιδασκτικές προσεγγίσεις που συμβάλλουν στην ανάλυση της γλώσσας, την ανάπτυξη δεξιοτήτων των μαθητών και απόκτησης γνώσεων ανάλογα με την ιδεολογία και τη προοπτική που φέρουν, η καθεμία ξεχωριστά αλλά και όλες μαζί μέσα από τη συνύπαρξή τους σε ένα πρόγραμμα σπουδών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

2.1 ΔΟΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η Δομική ή Στρουκτουραλιστική προσέγγιση για τη διδασκαλία της γλώσσας εμφανίζεται το 1960. Με τη δομιστική προσέγγιση δεν γίνεται μια απλή περιγραφή της γλώσσας, αλλά δίνεται έμφαση στη διδασκαλία της γλώσσας. Γλωσσολογικά και διδακτικά, η πρόταση εξετάζεται συγκριτικά με άλλα γλωσσικά στοιχεία, ενώ το γλωσσικό μάθημα αποτελεί ένα όλο που απαρτίζεται από το λεξιλόγιο, την ορθογραφία, τη γραμματική και εξετάζεται συνεπώς ως σύνολο. Κατά τη διδασκαλία δίνεται έμφαση στο γραπτό και προφορικό λόγο, ενώ τα κείμενα που εξετάζονται διακρίνονται για το γλωσσικό τύπο της πρότυπης γλώσσας, εκείνης που δεν διαθέτει γλωσσικές ποικιλίες (Μήτσης, 1998 & Φτερνιάτη, 2012).

Σύμφωνα με τον Μήτση (1996), βασικός παράγοντας για τη διδακτική πράξη είναι ο διδάσκοντας. Αυτός δεν αγνοεί τον μαθητή, παραθέτει παραδείγματα για την διευκόλυνση και την κατάκτηση των γλωσσικών δομών, ενώ προβαίνει στη χρήση οπτικοακουστικών μέσων για να ολοκληρώσει το εκπαιδευτικό του έργο και να μεταδώσει τις γνώσεις για τις γλωσσικές δομές στον μαθητή με πιο ευέλικτο τρόπο.

Με βάση τη ψυχολογία και τη σχολή του συμπεριφορισμού, η δομική προσέγγιση αντιμετωπίζει τη γλώσσα ως ένα σύστημα, μία μορφή της ανθρώπινης συμπεριφοράς, το οποίο θα κατακτηθεί από τον μαθητή μέσω της διδασκαλίας και των συνεχώς παρεχόμενων γλωσσικών και φυσικών ερεθισμάτων μέσω της εξάσκησης, της επανάληψης και της εκτέλεσης εργασιών (Μήτσης, 1998 & Ντίνας, 2022).

Βασικές αρχές του δομισμού θεωρούνται (Μήτσης, 2004):

- α) αρχικά έμφαση στην ακρόαση και την ομιλία και σε δεύτερο χρόνο εστίαση στον γραπτό λόγο
- β) αξιοποίηση στοιχείων της φωνητικής για τη διδακτική πράξη καθώς και για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών
- γ) εστίαση στο συγκεκριμένο, καθώς και στο λεξιλόγιο που διδάσκεται μέσα σε προτάσεις

και μέσα σε κείμενο

δ) διδασκαλία της γραμματικής με επαγωγικό τρόπο, δηλαδή μέσα από την εξέταση επιλεγμένων παραδειγμάτων προτάσεων

ε) η χρήση της μητρικής γλώσσας των μαθητών είναι περιορισμένη και αποφεύγεται η μετάφραση.

Η δομιστική προσέγγιση επηρέασε σημαντικά τη γλωσσική διδασκαλία τις προηγούμενες δεκαετίες, με αποτέλεσμα τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών για τη γλώσσα να περιέχουν πολλά χαρακτηριστικά της (Φτερνιάτη, 2012). Βέβαια, η εξέλιξη της γλωσσολογίας τα επόμενα χρόνια συνέβαλε στην δημιουργία νέων προσεγγίσεων που οδήγησαν στην αναθεώρηση εκείνων που μέχρι τότε επικρατούσαν. Μία από τις νεότερες προσεγγίσεις είναι και αυτή του κριτικού γραμματισμού, όπως θα δούμε παρακάτω.

2.2 ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Ο κριτικός γραμματισμός συνδέει τα γλωσσικά φαινόμενα συνδέονται με τα κοινωνικά φαινόμενα. Η γλωσσική χρήση “καθορίζεται κάθε φορά από τις σχέσεις εξουσίας που διέπουν τους/τις επικοινωνούντες/σες, τις επαγγελματικές, κοινωνικές και άλλες σχέσεις”, καθώς και από την κοινωνική δραστηριότητα που αναπτύσσεται, με βάση συγκεκριμένους σκοπούς και ιδεολογία των επικοινωνούντων προσώπων. (Χατζησαββίδης, 2009). Ο κριτικός γραμματισμός στηρίζεται στις εξής αρχές: α) η γλωσσική διδασκαλία αποσκοπεί στη «*συνδιαμόρφωση μαθητών*» με κρίση, β) εστιάζει στη «*καλλιέργεια του τρόπου με τον οποίο η γλώσσα δομεί κείμενα*», καθώς και στις πρακτικές διαπραγμάτευσης των κειμένων, γ) στοχεύει στη συνεργασία των εμπλεκόμενων μελών ενός του σχολικού περιβάλλοντος μέσω της διαπραγμάτευσης νοημάτων, δ) εστιάζει στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των μαθητών (Ντίνας & Γώτη, 2016). Η εκπαίδευση με βάση τις αρχές του κριτικού γραμματισμού συμβάλλει στη δημιουργία πολιτών με κριτικό πνεύμα, αυτών δηλαδή που θα κατανοούν και θα ερμηνεύουν τον κόσμο, και κατ’ επέκταση θα διαμορφώνουν την κοινωνία (Χατζησαββίδης, 2009).

Με τον κριτικό γραμματισμό γίνεται σύνδεση της γλώσσας με το κοινωνικό πλαίσιο, μέσω της μετάδοσης ή της αμφισβήτησης νοημάτων. Με αυτή την παιδαγωγική προσέγγιση για τη γλώσσα προτείνονται τρόποι επεξεργασίας κειμένων, εστιάζοντας στη σχέση αυτών με την κοινωνική πραγματικότητα (Χατζησαββίδης, Κωστούλη, Τσιπλάκου, 2011). Κατά τους Στάμου, Πολίτη & Αρχάκη (2016), οι μαθητές αποκτούν μία σειρά από δεξιότητες μέσω του κριτικού γραμματισμού. Ειδικότερα, στο σχολικό περιβάλλον έρχονται σε επαφή με αυθεντικά κείμενα που σχετίζονται άμεσα με τις εμπειρίες τους και τα ενδιαφέροντά τους. Ακόμη, τα κείμενα γίνονται αντικείμενο μελέτης και σύνδεσης με σχέσεις εξουσίας και κοινωνικές ταυτότητες. Επιπρόσθετα, οι μαθητές κάνουν χρήση των μηχανισμών της γραφής και της ανάγνωσης και ταυτόχρονα μελετούν ζητήματα κοινωνικής φύσεως, καθώς και κειμενικά είδη διαφορετικά που τους φέρνουν σε επαφή με αντιλήψεις και οπτικές που σχετίζονται με την κοινωνία. Τέλος, οι μαθητές μέσα από την ανάγνωση των κειμένων κατορθώνουν να εκφράσουν διαφορετικές οπτικές και αντιλήψεις γι’ αυτά.

Επιπρόσθετα, κατά τους Χλαπουτάκη και Ντίνα (2013), η ανάπτυξη της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τις τεχνικές της κριτικής ανάγνωσης και συγκεκριμένα μέσω της αντιπαράθεσης των κειμένων, της διατύπωσης των προβλημάτων και των εναλλακτικών κειμένων ώστε οι μαθητές να αναπτύξουν κριτική στο περιεχόμενο αυτών αλλά και να έρθουν σε επαφή με θέματα ιστορικά, ηθικά, πολιτικά και προσωπικά.

Σύμφωνα με τον Ντίνα (2013) ο γραμματισμός καλλιεργείται επιτρέποντας στους ανθρώπους να χρησιμοποιούν τη γλώσσα με γνώμονα την αύξηση *“της ικανότητά τους να σκέφτονται, να δημιουργούν και να αμφισβητούν, προκειμένου να συμμετέχουν αποτελεσματικά στο κοινωνικό περιβάλλον που εντάσσονται.* Κατά την Χατζηλουκά-Μαυρή (2013) με τον κριτικό γραμματισμό στην εκπαίδευση η γλώσσα μελετάται μέσω των κειμένων που φέρουν κοινωνικοπολιτισμικά στοιχεία και ιδεολογίες, έχοντας ως δεδομένη τη κοινωνική διάσταση της γλώσσας. Οι μαθητές επεξεργάζονται και διερευνούν τα κείμενα μέσα από μία κριτική ματιά, μέσω της γραφής και της ανάγνωσης ώστε να αλλάξουν την πραγματικότητα στο κοινωνικό γίνεσθαι.

Με τον κριτικό γραμματισμό οι μαθητές αναπτύσσουν δεξιότητες γραμματισμού πετυχαίνοντας τη χρήση της γλώσσας με δημιουργικό τρόπο και αμφισβητώντας τις κοινωνικές συμβάσεις. Ταυτόχρονα, η ικανότητα της επικοινωνίας αποτελεί μία δυναμική διαδικασία επιλογής κατάλληλων στρατηγικών που βοηθούν στην ενεργή συμμετοχή των μελών μέσα στη κοινωνία (Κωστούλη, 2013). Ακόμη, για τον κριτικό γραμματισμό η χρήση της γλώσσας διαμορφώνεται από την κοινωνία, αλλά και διαμορφώνει την ίδια, μέσω του λόγου διαμορφώνεται η γνώση των ατόμων, οι κοινωνικές σχέσεις και οι κοινωνικές ταυτότητες, ο λόγος εμπεριέχει στοιχεία ιδεολογικής φύσεως και γλώσσα μελετάται με κριτικό τρόπο αναδεικνύοντας και διαμορφώνοντας την κοινωνία (Fairclough, 1992).

Η γλωσσοδιδασκτική προσέγγιση που αναπτύξαμε παραπάνω αποσκοπεί στην ευαισθητοποίηση των μαθητών/τριών για τις μορφές γραμματισμού, αλλά και στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης για αυτές μέσα από κείμενα γραπτά ή προφορικά που παράγονται με σκοπό την ενεργή συμμετοχή των υποκειμένων στη κοινωνία. Η συμμετοχή ωστόσο των μαθητών/τριών προϋποθέτει την ανάπτυξη της επικοινωνιακής ικανότητας, η οποία προωθείται μέσω της επικοινωνιακής προσέγγισης.

2.3 ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Οι κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες μετά το τέλος το Δεύτερου Παγκοσμίου πολέμου συνέβαλαν στην ανάπτυξη της επικοινωνιακής προσέγγισης, μίας θεωρίας που προέκυψε από την ανάγκη των ανθρώπων της εποχής για επικοινωνία σε διαφορετικές γλώσσες. Μέσω της επικοινωνιακής προσέγγισης οι μαθητές αποκτούν την ικανότητα επικοινωνίας και καλλιεργούνται στην ανάλυση των κειμενικών ειδών που φέρουν κοινωνικά μηνύματα, αναλύοντάς τα με κριτικό τρόπο, τα οποία αναπαράγονται σε ένα κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον (Χατζησαββίδης, 2009).

Την δομική προσέγγιση λοιπόν διαδέχεται το 1970 συγκεκριμένα η επικοινωνιακή προσέγγιση στη διδασκαλία της γλώσσας. Με βάση τη προσέγγιση αυτή είναι αναγκαία η σύνδεση της γλωσσικής ικανότητας με την επικοινωνιακή, δηλαδή την κατάλληλη χρήση του λόγου ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση (ποιος, πότε μιλάει, που, γιατί μιλάει) (Ιορδανίδου, 2007). Σε αντίθεση με τη δομική προσέγγιση, η επικοινωνιακή εστιάζει στη γλωσσική χρήση αντί στη δομή της γλώσσας, καθώς και στην γλωσσική ποικιλία. Η θεωρία αυτή αντιτίθεται στην ομοιογένεια του γλωσσικού συστήματος, εφόσον υποστηρίζεται ότι η γλώσσα χρησιμοποιείται από διαφορετικούς αποδέκτες και εντός διαφορετικών επικοινωνιακών πλαισίων (Κωστούλη, 2021).

Με την επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας πραγματοποιείται μια γραμματική διδασκαλία η οποία αποσκοπεί στην υποβοήθηση του θέματος της επικοινωνίας (ΠΑΠΑΡΙΖΟΣ, 1990). Γλώσσα και επικοινωνία έχουν μία άρρηκτη μεταξύ τους σχέση αφού γίνονται κτήμα των ατόμων μέσω της χρήσης τους και επηρεάζονται από κοινωνικούς παράγοντες. Άλλωστε, η νοηματοδότηση του κόσμου και η διαμόρφωση συμπεριφορών, στάσεων και ιδεολογιών επιτυγχάνονται μέσω της επικοινωνίας (Χατζησαββίδης, 2010).

Κατά τον Χατζησαββίδη (2013) η επικοινωνιακή προσέγγιση έχει ως στόχο την καλλιέργεια του προφορικού και του γραπτού λόγου ως εκφράσεων της επικοινωνιακής διάστασης της γλώσσας. Η επικοινωνία ως λειτουργία αναγνωρίζεται ως “μορφή κοινωνικής αλληλεπίδρασης” μέσω της οποίας “νοηματοδοτείται ο περιβάλλον κόσμος του ατόμου, διαμορφώνονται στάσεις, απόψεις, συμπεριφορές και πολιτισμικά στερεότυπα”. Κατ’ επέκταση, η επικοινωνία δεν θεωρείται γνώση αλλά χρήση μέσω της οποίας το άτομο αναπτύσσει μία ικανότητα “αντικειμενικά μετρήσιμη” σε ποικίλα πλαίσια επικοινωνίας. Η κοινωνική αλληλεπίδραση που Που

επιτυγχάνεται μέσω της επικοινωνίας διαμορφώνεται μέσα από βιολογικούς, συναισθηματικούς, εθνολογικούς, νοητικούς και κοινωνικούς παράγοντες. Ο γλωσσικός κώδικας κατ' επέκταση αναλύεται σε ένα γλωσσικό και εξωγλωσσικό περιβάλλον, στο οποίο τα γλωσσικά στοιχεία αποκτούν νόημα και αξία όταν εμφανίζονται εντός συγκεκριμένων επικοινωνιακών πλαισίων (Φτερνιάτη, 2012).

Στην επικοινωνιακή προσέγγιση ο μαθητής μέσω της γλώσσας θα μπορεί να επικοινωνεί και όχι μόνο να κατανοεί και να δημιουργεί ορθές προτάσεις με βάση τα γραμματικά φαινόμενα. Ο μαθητής μέσω της διδασκαλίας του γλωσσικού μαθήματος εξοικειώνεται με τις μορφές που λαμβάνει η γλωσσική επικοινωνία στον κοινωνικό χώρο, όπως τις συζητήσεις, τους προφορικούς διαλόγους, τις διαφημίσεις, τις συνεντεύξεις, τα άρθρα, τα δελτία ειδήσεων, τις οδηγίες χρήσης, τις αγγελίες κ.α. (Ιορδανίδου, 2007).

Μέσω της επικοινωνιακής προσέγγισης η γλώσσα γίνεται αντικείμενο διαχείρισης με γνώμονα τη συνταγματική και παραδειγματική της διάστασή, καθώς και την περίσταση επικοινωνίας, κατά την οποία εξετάζονται εξωγλωσσικά στοιχεία και συνθήκες κάτω από τις οποίες λαμβάνει χώρα ένα γεγονός επικοινωνιακό (Μάνεση, 2012 & Μήτσης, 2004). Η προσέγγιση αυτή εστιάζει στη γλωσσική κατάκτηση μέσω της ανάπτυξης της γλωσσικής και επικοινωνιακής ικανότητας του ατόμου. Το τελευταίο είναι σημαντικό να μπορεί να χρησιμοποιεί κατάλληλα και αποτελεσματικά τη γλώσσα στο πλαίσιο μιας επικοινωνιακής περιστασης, αντιλαμβανόμενο δηλαδή τη κοινωνική-σημειωτική διάσταση της γλώσσας (Μπέλλα, 2014 & Τσιπλάκου, Χατζηιωάννου & Κωνσταντίνου, 2006).

Η επικοινωνιακή προσέγγιση για τη διδασκαλία της γλώσσας θέτει ως προτεραιότητα τον προφορικό αντί τον γραπτό λόγο και δίνει έμφαση στη συνταγματική διάσταση της γλώσσας, καθώς και στην έννοια του γλωσσικού και εξωγλωσσικού περιβάλλοντος, στο οποίο διακρίνεται η γεωγραφική και η γλωσσική ποικιλία (Μήτσης, 1998α). Ακόμη, η επικοινωνιακή προσέγγιση αποσκοπεί στη διδασκαλία των γλωσσικών δομών αλλά και την χρήση αυτών σε κάθε επικοινωνιακή περίσταση. Με την προσέγγιση αυτή οι μαθητές ενεργοποιούνται σε καταστάσεις αυθεντικής επικοινωνίας, ενώ γίνεται συσχέτιση των στοιχείων των κειμένων με εξωκειμενικά χαρακτηριστικά που σχετίζονται με την επικοινωνιακή διάσταση (Ματσαγγούρας, 2003).

Εν κατακλείδι, η γλώσσα χρησιμοποιείται σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις και περιλαμβάνει κώδικες και μηνύματα σε γραπτό ή προφορικό επίπεδο. Ωστόσο, η

μαθησιακή δραστηριότητα που προωθείται μέσω της επικοινωνιακής προσέγγισης στηρίζεται στην ανάλυση και την επεξεργασία κειμένων μέσω των οποίων οι μαθητές/τριες θα ανταπεξέλθουν στις επικοινωνιακές τους ανάγκες.

2.3 ΚΕΙΜΕΝΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Η κειμενοκεντρική προσέγγιση, σε αντίθεση με την επικοινωνιακή, την οποία και διαδέχτηκε, δίνει βαρύτητα στην κειμενική επικοινωνία, η οποία επιτυγχάνεται μέσω της μελέτης ποικιλίας κειμενικών ειδών που διακρίνονται μεταξύ τους για τα δομικά τους χαρακτηριστικά. Η θεωρία των κειμενικών ειδών, όπως λέγεται διαφορετικά, διατυπώθηκε από τον M.A.K Halliday και τους μαθητές του ως μία κοινωνικά προσδιορισμένη θεωρία που έχει στόχο να *“συσχετίσει τη γλώσσα με το κειμενικό της συγκείμενο με σαφή και συστηματικό τρόπο”*. Βασικές παραδοχές της θεωρίας είναι η αναγνώριση του κειμενικού είδους ως βασικής μονάδας προσδιορισμού του γραμματισμού, καθώς και η επεξεργασία και παραγωγή των γραπτών ειδών κειμένων ως κύρια μέσα για την κατάκτηση του γραμματισμού (Τσίγκου & Νούτσου, 2006).

Η προσέγγιση αυτή διαμορφώθηκε μέσω ενός εξειδικευμένου θεωρητικού υπόβαθρου από την επικοινωνιακή προσέγγιση και στηρίζεται στην επικοινωνιακή ικανότητα του ατόμου και στην ικανότητα γνώσης των κανόνων για τη χρήση της γλώσσας, καθώς και στην ειδολογική ικανότητα, που σχετίζεται με τη δόμηση διάφορων γενών και ειδών λόγου και κειμένου, τα οποία διακρίνονται για υφολογικά και λεξικογραμματικά στοιχεία. Ταυτόχρονα, η προσέγγιση αυτή αναγνωρίζει τη σύνδεση μεταξύ περικειμένου -κειμένου- γλώσσας και αποσκοπεί στη διασύνδεση της κοινωνικής με την δομική όψη της γλώσσας (Χατζηλουκά-Μαυρή, 2010).

Το κείμενο αποτελεί τη βάση της διδασκαλίας, το οποίο διαμορφώνεται μέσα σε ένα περιβάλλον και θα πρέπει να είναι επικοινωνιακά αποτελεσματικό για να επιτελεί τον στόχο του (Χατζησαββίδης, 2013). Το κείμενο λοιπόν, βρίσκεται σε συνάρτηση με τα άλλα γλωσσικά στοιχεία, δηλαδή τις λέξεις και τις προτάσεις. Ο λόγος διαμορφώνεται ανάλογα με την κοινωνική περίσταση και τις έννοιες που προκύπτουν κατ’ αυτήν στο πλαίσιο κοινωνικής αλληλεπίδρασης, με σκοπό την επικοινωνία. Γι’ αυτό και το άτομο θα πρέπει να είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται την ποικιλία των κειμενικών ειδών και να προβαίνει αντίστοιχα στην παραγωγή αυτών (Κωστούλη, 2021 & Μητσικοπούλου, 2006).

Κατά τη διδασκαλία, οι μαθητές επεξεργάζονται με κριτικό τρόπο τα κείμενα και αυτό έχει ως αποτέλεσμα την ενδυνάμωσή τους με γλωσσολογικά εφόδια, τα οποία θα συμβάλλουν στην σχολική και κοινωνική τους ανάπτυξη και επιτυχία

(Μητσικοπούλου, 2006). Οι μαθητές αποκτούν την δυνατότητα να συγκροτήσουν τις σκέψεις τους και τον λόγο τους και να εξελιχθούν στον γραπτό λόγο, μέσω του οποίου θα καλύψουν τις επικοινωνιακές τους ανάγκες και θα ανταποκριθούν στο περιβάλλον που συμπεριφέρονται ως όντα (Ματσαγγούρας,2001).

Με βάση την κειμενοκεντρική θεωρία, μέσα από την διδασκαλία οι μαθητές θα είναι σε θέση να κατανοούν και να ερμηνεύουν το περιεχόμενο των κειμένων που εξετάζουν, θα μπορούν να εντάξουν τα κείμενα στο αντίστοιχο κειμενικό είδος και στο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο μπορούν να λειτουργήσουν, θα αναλύουν με κριτικό τρόπο τη σύνδεση των λεξικο-γραμματικών στοιχείων με τις λειτουργίες των κειμενικών ειδών και θα είναι ικανοί να παράγουν κείμενα για να καλύπτουν τις ανάγκες τους στο σχολικό περιβάλλον και έπειτα στο κοινωνικό (Ματσαγγούρας,2007α). Οι αλλαγές στο κοινωνικό και σχολικό περιβάλλον, ωστόσο, οδήγησαν στην εμφάνιση μίας νέας γλωσσοδιδακτικής προσέγγισης, αυτής των πολυγραμματισμών. Η τελευταία, όπως θα δούμε, συμπληρώνει τη παιδαγωγική των γραμματισμών λόγω των αλλαγών που ενσωματώνει στο επικοινωνιακό τοπίο και κατ' επέκταση στη γλωσσική διδασκαλία.

2.4 ΠΟΛΥΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 στις χώρες του δυτικού κόσμου οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες διαμόρφωσαν ένα νέο περιβάλλον στο οποίο διακρινόταν η *“γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία κοινωνιών, η εξάπλωση της σύγχρονης τεχνολογίας, η κυριαρχία των ΜΜΕ, η πολυτροπικότητα κειμένων”*, καθιστώντας αναγκαία την απαίτηση για απόκτηση δεξιοτήτων στο χώρο της εκπαίδευσης (Χατζησαββίδης, 2009). Η έννοια του γραμματισμού μετεξελίχθηκε με αυτή των *“πολυγραμματισμών”* περίπου το 1994, όταν μία ομάδα παιδαγωγών θελήσει να αντιμετωπίσει τη νέα πραγματικότητα, η οποία διακρινόταν για την πολιτισμική και γλωσσική πολυμορφία και την ανάδυση ενδογλωσσικών παραλλαγών στην κοινωνία αλλά και την πολυτροπικότητα των κειμένων λόγω της χρήσης των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας (Ντίνας, 2004).

Οι πολυγραμματισμοί αποτελούν *“την ικανότητα κατασκευής νοήματος σε διαφορετικά πολιτισμικά, κοινωνικά ή ειδικά συγκείμενα και χρήσης όχι μόνο αλφαβητικών αλλά και πολυτροπικών αναπαραστάσεων”* (Παπαδοπούλου, 2011). Η έννοια του γραμματισμού μετεξελίχθηκε και διευρύνθηκε με την έννοια των πολυγραμματισμών το 1994, έπειτα από τη διακήρυξη του New London Group, μιας ομάδας δηλαδή παιδαγωγών του γραμματισμού. Η νέα πραγματικότητα χαρακτηριζόταν για την πολιτισμική και γλωσσική πολυμορφία και ανάδυση ενδογλωσσικών παραλλαγών σε μία πολυπολιτισμική και πολύγλωσση κοινωνία, καθώς και για τη πολυτροπικότητα των κειμένων λόγω της χρήσης των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας και τη παραγωγή της με σχήματα νοήματος, οπτικά, ηχητικά, νευματικά, κ.α. οδηγώντας στη λύση των πολυγραμματισμών. Πρόκειται δηλαδή για μία μεταγλώσσα που διακρίνεται σε τρεις φάσεις το σχεδιασμένο (διαθέσιμοι πόροι κατασκευής του νοήματος), τον σχεδιασμό (διαδικασία διαμόρφωσης του νοήματος) και τον ανασχεδιασμένο (έκβαση του σχεδιασμού) (Ντίνας, 2004 & Χατζησαββίδης, 2013).

Δεδομένου ότι η παιδαγωγική του γραμματισμού *“δεν ήταν πλήρης και επαρκής”* ώστε να βοηθήσει του μαθητές να κατανοήσουν τη σημασία της ανθρώπινης επικοινωνίας μέσα από τα διάφορα είδη κειμένων, διαμορφώθηκε μία νέα γλωσσοδιδασκτική προσέγγιση, αυτή των πολυγραμματισμών. Μέσω αυτού οι μαθητές αναπτύσσουν ικανότητες και δεξιότητες για να κατανοήσουν κείμενα και να παράγουν

νοήματα –γλωσσικά, οπτικά, ηχητικά- μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό κοινωνικό περιβάλλον (Χατζησαββίδης, 2009). Στους πολυγραμματισμούς οι μαθητές εξασκούνται σε κείμενα και είδη λόγου μέσα από ένα ευρύ φάσμα μέσων παραγωγής αλλά και από ένα ευρύ φάσμα πολιτισμικών πηγών, ώστε να αντιμετωπίσουν τη μεταγλώσσα με κριτικό τρόπο και να αντιληφθούν την κοινωνική και πολιτισμική της δύναμη (Ντίνας, 2004).

Οι αλλαγές λοιπόν στο σύγχρονο τοπίο, όπως η παγκοσμιοποίηση, η γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία, καθώς και η ανάπτυξη της τεχνολογίας οδήγησαν στην κατασκευή κοινωνικών νοημάτων με πολλούς τρόπους, που μέσω της σημειωτικής τα τελευταία αναγνωρίζονται από την γλώσσα, τις εικόνες, τα χρώματα, τα σχέδια κ.α., στοιχεία που εμφανίζονται σε κείμενα προφορικά ή γραπτά (Kalantzis & Cope, 2001). Κατ' επέκταση, μέσω της παιδαγωγικής του πολυγραμματισμού, η γλώσσα αντιμετωπίζεται από τον εκπαιδευτικό ως ένα σημειωτικό σύστημα μέσω του οποίου αξιοποιούνται τα σύγχρονα δεδομένα με δημιουργικό τρόπο, ενώ οι επιστημονικές γνώσεις και η διάθεση για καινοτομία βοηθούν στην επίτευξη του έργου του. Από την άλλη, ο/η μαθητής/τρια αναγνωρίζεται ως ενεργό υποκείμενο με κοσμοπολίτικη διάθεση, κριτική γνώση και με ευχέρεια στη χρήση των πρακτικών του γραμματισμού και της μεταγλώσσας (Κουτσογιάννης, 2017).

Μέσω της Παιδαγωγικής των πολυγραμματισμών το άτομο αναμορφώνεται συνεχώς εφόσον μπαίνει στη διαδικασία δημιουργίας και μετασχηματισμού σημείων και κειμένων ανάλογα με τον μαθησιακό και κοινωνικό χώρο, τα ενδιαφέροντα και τις προσδοκίες του. Οι αρχές που προτείνονται από την παιδαγωγική των πολυγραμματισμών έχουν ως σκοπό τον εκπαιδευτικό προορισμό, τη διεύρυνση της γνώσης των μαθητών, την καλλιέργεια αξιοποίησης των πηγών νοήματος προκειμένου να μπορούν οι μαθητές να συνδέονται με άλλους κόσμους ζωής. Η παιδαγωγική των πολυγραμματισμών συμπληρώνει τις διδακτικές πρακτικές της Παιδαγωγικής του γραμματισμού, ώστε οι μαθητές να είναι σε θέση είναι εμβαθύνουν σε πρακτικές παραγωγής νοήματος χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα αλλά και μεθόδους (Χατζησαββίδης, 2013).

Οι διδακτικές προτάσεις των πολυγραμματισμών διατηρούν τις εξής αρχές: “α) προσέγγιση των κειμένων ως πολυεπίπεδων, πολυτροπικών και πολύσημων σημειωτικών προϊόντων, β) στόχος της διδασκαλίας είναι η απόκτηση δεξιοτήτων που θα επιτρέψουν τους/τις μαθητές/τριες να κινηθούν στη μελλοντική ζωή τους ενεργά και συνειδητά, γ) δίνεται έμφαση στην εμβύθιση των μαθητών/τριών στην κοινωνική τους

εμπειρία και η με βάση αυτή κατασκευή του νοήματος”. Οι παραπάνω διδακτικές αρχές που συμπληρώνουν τις διδακτικές πρακτικές της προσέγγισης του γραμματισμού συμβάλλουν στη διεύρυνση πνευματικών οριζόντων των μαθητών, στη δυνατότητα αξιοποίησης όλων των πηγών νοήματος και στον εκπαιδευτικό πλουραλισμό (Χατζησαββίδης, 2009).

Κατά τον Ντίνα (2004), με τους πολυγραμματισμούς δίνεται έμφαση στην επαφή των διδασκόμενων με κείμενα και είδη λόγου απο ένα ευρύ φάσμα μέσων παραγωγής και απο ένα ευρύ φάσμα πολιτισμικών πηγών ώστε να έρθουν σε επαφή οι εμπλεκόμενοι με τη κριτική μεταγλώσσα και τα κείμενά της που περιέχουν πολιτισμικά και κοινωνικά νοήματα. Η σημασία λοιπόν του Πολυγραμματισμού είναι μεγάλη για τη σύγχρονη εκπαίδευση, καθώς μέσω αυτού το σχολείο διαμορφώνει την εκπαίδευση και τον τρόπο μάθησης με διαφορετικές μεθόδους, λαμβάνοντας υπόψη του το πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης εντός του οποίου λειτουργεί. Παράλληλα, οι εκπαιδευόμενοι αποκτούν τη δυνατότητα εξέλιξης της εγγραμματοσύνης και της κριτικής σκέψης ενώ ως κοινωνοί των παραπάνω μπορούν να μεταλαμπαδεύσουν τις αξίες τους σε επόμενες γενιές (Κουτσογιάννης,2017). Οι πολυγραμματισμοί που συμπλήρωσαν τη παιδαγωγική του γραμματισμού φέρουν αντιλήψεις για τη γλώσσα αλλά κυρίως συμβάλλουν στην κοινωνική ενδυνάμωση των μαθητών/τριών αφού αυτοί αναπτύσσουν μία μεταγλώσσα κριτική που τους βοηθά να ανταποκρίνονται στο σύγχρονο περιβάλλον επικοινωνίας μέσω της εκπαίδευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

3.1 ΣΚΟΠΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας το ενδιαφέρον μας επικεντρώνεται στην γλωσσική διδασκαλία και στις γλωσσικές προσεγγίσεις σύμφωνα με τις οποίες έχουν διατυπωθεί τα αναλυτικά προγράμματα σπουδών. Σκοπός μας είναι η συγκριτική προσέγγιση των επίσημων προγραμμάτων σπουδών για το Γυμνάσιο στη χώρα μας, του ισχύοντος (ΦΕΚ 303B/13-03-2003) με το νέο Π.Σ. (ΦΕΚ 5768/10-12-2021) για την Ν.Ε. γλώσσα, καθώς και η διερεύνηση της φιλοσοφίας της γλωσσικής διδασκαλίας που υπηρετούν τα προγράμματα σπουδών, και κατά πόσο το τελευταίο πρόγραμμα ανταποκρίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα (πολυπολιτισμικότητα, νέες τεχνολογίες, παιδαγωγικές αλλαγές, κοινωνικά προβλήματα). Η διερεύνηση των παραπάνω θα αποτελέσει σημείο αναφοράς για το γλωσσικό μάθημα μέσω του οποίου οι εκπαιδευτικοί/φιλόλογοι θα έχουν τη δυνατότητα να προσαρμόσουν το έργο τους με διαφορετικό και ευέλικτο τρόπο.

Τα ερωτήματα τα οποία θα επιχειρήσουμε να απαντήσουμε λαμβάνοντας υπόψη το θεωρητικό μέρος είναι τα εξής:

1. Ποια στοιχεία γλωσσικών προσεγγίσεων εντοπίζονται σε κάθε αναλυτικό πρόγραμμα;
2. Ποιες είναι οι ομοιότητες και οι διαφορές σχετικά με τους σκοπούς και το περιεχόμενο του μαθήματος της Νέας Ελληνικής στο Γυμνάσιο, όπως παρουσιάζονται στα Π.Σ;
3. Ποιος ο ρόλος του/της μαθητή/τριας και του/της εκπαιδευτικού στο νέο Πρόγραμμα Σπουδών;
4. Πώς εξελικτικά προσδιορίζονται οι γλωσσικοί σκοποί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως αυτοί αναδεικνύονται μέσω των αναλυτικών προγραμμάτων;

3.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η ποιοτική μέθοδος έρευνας, αντίθετα από την ποσοτική έρευνα, χρησιμοποιεί πληροφορίες ή δεδομένα τα οποία δεν μετατρέπονται σε αριθμούς αλλά σχολιάζονται και αξιολογούνται ως σύνολο λεκτικό. Μέσω αυτής, δηλαδή, ανακαλύπτονται υποκείμενα, νοήματα και μοτίβα σχέσεων. Στις ποιοτικές έρευνες εντάσσεται και η ανάλυση περιεχομένου όπως αυτή που επιλέχθηκε στην παρούσα εργασία. Πρόκειται για μία ερευνητική τεχνική κατά την οποία γίνεται συστηματική ανάλυση δεδομένων που προκύπτουν από διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας. Αυτό σημαίνει ότι το δευτερογενές υλικό ποιοτικής φύσης μετατρέπεται σε μορφή ποσοτικών δεδομένων. Η τυποποιημένη αυτή μέθοδος οδηγεί στην κωδικοποίηση του γραπτού λόγου και γι' αυτό αντιστοιχεί στην ποσοτικοποίηση του περιεχομένου (Πασχαλιώρη & Μίλεση, 2003 & Babbie, 2011).

Κατά την ποιοτική έρευνα λοιπόν δεν χρησιμοποιούνται αριθμητικά στοιχεία και μαθηματικοί υπολογισμοί αλλά συλλέγονται ποιοτικά δεδομένα *“σε πραγματικές και όχι σε τεχνητές, πειραματικά ελεγχόμενες συνθήκες”*. Μέσω της έρευνας αυτής θα δίνεται έμφαση στο νόημα και στη περιγραφή στοιχείων και συμπεριφορών, στη διερεύνηση του κοινωνικού κόσμου και στην ερμηνεία από τα υποκείμενα που συμμετέχουν σε αυτήν. Ακόμη, με την ποιοτική έρευνα γίνεται εξέταση της ιδιαιτερότητας ενός φαινομένου, με μία μελέτη σε βάθος και λεπτομερή μελέτη ώστε να γίνουν κατανοητές οι διατάσεις του φαινομένου που ενδιαφέρουν τον ερευνητή. Η προσέγγιση του φαινομένου γίνεται με γνήσιο, αυθεντικό, δυναμικό και ολιστικό τρόπο μέσω της υιοθέτησης ενός αφηγηματικού ύφους που περιγράφει την εμπειρία των υποκειμένων (Ισαρη & Πουρκός, 2015).

Ορισμένα χαρακτηριστικά των ποιοτικών μεθόδων είναι ότι διαθέτουν ευέλικτη δομή στον τρόπο που συλλέγονται τα δεδομένα, διαμορφώνουν και συγκεκριμενοποιούν το θέμα, ενώ με την εξέλιξη της έρευνας μελετάται μικρός αριθμός περιπτώσεων. Ακόμη, διαμορφώνεται μία ολική εικόνα για κάθε περίπτωση και γίνεται ανεύρεση κοινών στοιχείων. Τέλος, με τις ποιοτικές μεθόδους έρευνας επιτρέπεται η περιγραφή σε βάθος ορισμένων περιπτώσεων και η ερμηνεία της κοινωνικής πραγματικότητας από τη σκοπιά των υποκειμένων αντί του ερευνητή

(Πασχαλιώρη & Μίλεση, 2003). Ωστόσο, η ποιοτική έρευνα προϋποθέτει την διάθεση χρόνου και μέσων για την συλλογή πλούσιων ερευνητικών δεδομένων στο πεδίο της έρευνας από τον ερευνητή, ώστε να προσεγγίσει καλύτερα την πολύπλοκη φύση του φαινομένου που τον ενδιαφέρει (Ίσαρη & Πουρκός, 2015).

Η ανάλυση δεδομένων (των Π.Σ) στην παρούσα εργασία θα βασιστεί στην ποιοτική μέθοδο. Πρόκειται για μία αναλυτική προσέγγιση των εμπειρικών δεδομένων μέσω ενός προκαθορισμένου θεωρητικού πλαισίου. Αυτό σημαίνει ότι από την πλευρά του ερευνητή κατανοούνται τα δεδομένα και ερμηνεύονται, ώστε να εξηγηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό (Γαλάνης, 2018).

Ειδικότερα, έγινε μελέτη των Διαταγμάτων των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών 2003 και 2021. Μάλιστα, τα αναλυτικά προγράμματα αποτελούν γραπτά κείμενα τα οποία μπορούν να μελετηθούν σε βάθος με την ερμηνευτική μέθοδο, ένα ερευνητικό μέσο για τον ερευνητή αναφορικά με την ανάλυση και τον τρόπο που αυτά έχουν συνταχτεί, εφαρμόζονται και λειτουργούν (Zajda, 1998 & Πυργιωτάκης, 2000). Η συλλογή υλικού αφορούσε τους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος της Ν.Ε, τους διδακτικούς στόχους, τα περιεχόμενα σχετικά με την ύλη του μαθήματος, τη διδακτική μεθοδολογία και την αξιολόγηση αναλύθηκαν συγκριτικά, με βάση συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση για κάθε δομικό πεδίο ξεχωριστά. Κατόπιν, έγινε σύγκριση των στοιχείων των δύο προγραμμάτων, κατανόηση και ερμηνεία ώστε απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα.

3.3 ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ Α.Π.Σ. (2003) ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Το Α.Π.Σ. 2003 για το Γυμνάσιο αποτελείται από πέντε μέρη: σκοπός, γενικοί στόχοι, διδακτική μεθοδολογία, αξιολόγηση, διδακτικό υλικό (ΦΕΚ 303B/13-03-2003). Πρόκειται για ένα Αναλυτικό Πρόγραμμα με μορφή Curriculum, το οποίο δηλαδή δίνει έμφαση στους στόχους μάθησης, οι οποίοι πρέπει να επιτευχθούν μέσα από τη διδασκαλία, στα περιεχόμενα, τα οποία θα υπηρετήσουν τους στόχους μάθησης, στις μεθοδολογικές υποδείξεις που προτείνονται, καθώς και στον έλεγχο επίτευξης στόχων, την αξιολόγηση δηλαδή. Ειδικότερα:

Α. Εισαγωγή Α.Π.Σ.:

Εξ' αρχής στο Π.Σ. γίνεται αναφορά στις νέες κοινωνικές συνθήκες, οι οποίες καθιστούν το σχολικό περιβάλλον υπεύθυνο για την καλλιέργεια του ατόμου και την διαμόρφωση της κοινωνικής του αντίληψης, ώστε να μπορέσει να ανταποκριθεί και να ενταχθεί στο συνεχώς μεταβαλλόμενο κοινωνικό και πολιτισμικό γίγνεσθαι (*“Οι ποικίλες κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες της εποχής έχουν ως κύριο χαρακτηριστικό τη ρευστότητα, η οποία επιτείνεται από τη ραγδαία επιστημονική και τεχνολογική ανάπτυξη”*) (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003) . Στη συνέχεια της εισαγωγής αναφέρεται ότι *“τα φαινόμενα διεθνοποίησης του πολιτισμού και παγκοσμιοποίησης της οικονομίας συντελούν στη δημιουργία κοινωνικού περιβάλλοντος με ποικιλία πολιτισμικών, γλωσσικών, εθνοτικών και κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών”* γεγονός που καθιστά το σχολείο υπεύθυνο θεσμό για την πνευματική καλλιέργεια των μαθητών και την μετάδοση ανθρωπιστικών αρχών και αξιών ώστε να *“ελαχιστοποιηθεί το ενδεχόμενο ενίσχυσης φαινομένων ξενοφοβίας και ρατσισμού”* (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003). Δίνεται λοιπόν έμφαση στην τεχνολογική ανάπτυξη και στη μορφή των σύγχρονων κοινωνιών, που έχει αλλάξει τον τρόπο ζωής και κατ' επέκταση επηρεάζει την νοητική και συναισθηματική αντίληψη και τις δεξιότητες των μαθητών. Με γνώμονα την παραπάνω διαπίστωση επισημαίνεται η αναγκαιότητα για

διαμόρφωση υπεύθυνων και ενεργών πολιτών στο απαιτητικό κοινωνικό περιβάλλον που ζουν.

Έπειτα, το Π.Σ. αναφέρεται στην προσωπικότητα και τις ικανότητες του μαθητή και ειδικότερα στην ικανότητα να συμπεριφέρεται και να επικοινωνεί στη σύγχρονη κοινωνία (*“Η σημερινή πραγματικότητα διαμορφώνει ένα πλαίσιο μορφωτικών και κοινωνικών αναγκών για το κάθε άτομο...η υιοθέτηση προτύπων συμπεριφοράς που χαρακτηρίζονται από σεβασμό στις πνευματικές και ανθρωπιστικές ανάγκες”, “το σχολείο καλείται να συμβάλλει πρωτίστως στη διαμόρφωση προσωπικοτήτων με στέρεες ηθικές αξίες..”*). Μάλιστα, ο μαθητής μέσω τους εκπαιδευτικού συστήματος που *“αποτελεί βασικό θεσμό”*, θα διαμορφώσει την προσωπικότητά του και θα ενταχθεί στην κοινωνία. Γι’ αυτό και κρίνεται αναγκαίο να ενισχυθούν αποτελεσματικά *“οι μαθησιακές και κοινωνικοποιητικές λειτουργίες του σχολείου υπό το πρίσμα των νέων δεδομένων”* (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Β. Γενικός σκοπός του Προγράμματος Σπουδών 2003:

Σύμφωνα με το πρόγραμμα σπουδών, η γλωσσική διδασκαλία έχει ως απώτερο σκοπό την κατάκτηση της γλώσσας, ως βασικού οργάνου επικοινωνίας στο πλαίσιο της *“γλωσσικής κοινότητας”*, ώστε να καταστεί το άτομο ικανό να διαχειρίζεται την επικοινωνιακή του ικανότητα, σε προσωπικό και κοινωνικό επίπεδο, ικανότητα η οποία θα συμβάλλει στην συναισθηματική και διανοητική του ανάπτυξη. Ταυτόχρονα, η γνώση της γλώσσας θα βοηθήσει στην κατανόηση και αποδοχή του πολιτισμού άλλων λαών, καθώς και στην κατανόηση της ιδιαιτερότητας και του σεβασμού της δικής του γλώσσας. (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003). Μέσα από τον γενικό σκοπό φανερώνεται η πρόθεση να συγκροτηθεί μέσω της επικοινωνιακής ικανότητας η γνώση των μαθητών για τη Ν.Ε. Γλώσσα. Σκοπός είναι να αποκτήσουν οι μαθητές επαρκή γνώση για τη γλώσσα που θα δώσει σε αυτούς την δυνατότητα να εκτιμήσουν τη γλώσσα ως πολιτισμικό στοιχείο, το οποίο διαμορφώνεται μέσω των αλληλεπιδράσεων με άλλες γλώσσες με τελικό στόχο τη διαμόρφωση *“ελεύθερων και δημοκρατικών πολιτών με κριτική και υπεύθυνη στάση, σεβόμενων τη γλώσσα και τις πολιτιστικές αξίες άλλων λαών”*. Σκοπός των συντακτών του προγράμματος, λοιπόν, είναι να κατακτήσουν οι μαθητές την

επικοινωνιακή ικανότητα μέσα από την ανάπτυξη γλωσσικών δεξιοτήτων, ώστε να ενταχθούν και να συμμετάσχουν ενεργά στην κοινωνική ζωή μέσα από τον γραπτό και τον προφορικό λόγο (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 200).

Γ. Γενικοί Στόχοι του Προγράμματος Σπουδών 2003

Οι γενικοί στόχοι της διδασκαλίας της Ν.Ε. Γλώσσας, όπως διατυπώνονται στο Α.Π., αφορούν τις γνώσεις, τις δεξιότητες, τις στάσεις και τις αξίες που είναι δυνατό να κατακτήσουν οι μαθητές στην Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου μέσα από συγκεκριμένους άξονες γνωστικού περιεχομένου. Ειδικότερα, οι γλωσσικοί στόχοι που τίθενται είναι οι εξής: Από τον άξονα *«ακούω και κατανοώ»* επιδιώκεται η αναγνώριση διαφορών ανάμεσα στα είδη του προφορικού λόγου, λεξιλογικών και μορφοσυντακτικών επιλογών, ο κριτικός έλεγχος των επιχειρημάτων τους, καθώς και η ανάπτυξη της *«δυνατότητας πρόσληψης του αξιακού περιεχομένου»* του λόγου. (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Έπειτα, στον άξονα *«μιλώ»* επιδιώκεται η χρήση αποτελεσματικών κωδικών προφορικής επικοινωνίας, ο εμπλουτισμός του λόγου των μαθητών με *«σημασιακές αποχρώσεις»* και η διαμόρφωση προφορικής έκφρασης με προσεγγμένο λόγο και προσωπικό ύφος που θα προσαρμόζεται στο *«επικοινωνιακό πλαίσιο»*. Στον άξονα *«διαβάζω και κατανοώ»* οι στόχοι που διατυπώνονται αφορούν την αναγνώριση μηνυμάτων από *«γραπτούς κώδικες και σήματα επικοινωνίας»*, τον εντοπισμό διαφορών ανάμεσα στα κειμενικά είδη, την αναγνώριση μορφοσυντακτικών και λεξιλογικών στοιχείων στα γραπτά κείμενα και αξιακού περιεχομένου σε αυτά. Τέλος, στον άξονα *«γράφω»* περιλαμβάνονται οι στόχοι που σχετίζονται με τη σύνταξη κειμένων *«διαφορετικού είδους»* ανάλογα με την επικοινωνιακή περίσταση και την αξιοποίηση μορφοσυντακτικών και λεξιλογικών δεδομένων, καθώς και με τον εμπλουτισμό των κειμένων με *«σημασιακές αποχρώσεις»* (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Πιο συγκεκριμένα, για την Α΄ τάξη Γυμνασίου μέσα από τους στόχους της γλωσσικής διδασκαλίας αρχικά δίνεται έμφαση στη λειτουργία της επικοινωνίας και την αναγνώριση βασικών παραγόντων από τον μαθητή καθιστώντας φανερή τη διάθεση για προτεραιότητα στον προφορικό λόγο πρωτίστως (*“να εκφράζεται σε οικείο ακροατήριο, να διατυπώνει προφορικά μικρές περιγραφές...να σχολιάζει τα επιχειρήματα..”*) και δευτερευόντως στον γραπτό (*“να αναλύσει κείμενα διαφόρων*

ειδών σε παραγράφους...”). Επίσης, επισημαίνεται ότι η επικοινωνιακή λειτουργία επιτυγχάνεται μέσω των γλωσσικών κωδίκων “νοηματική, Κ.Ο.Κ, κώδικας διαφήμισης, γλώσσα μαθηματικών κ.α.”. Μάλιστα, στο Π.Σ για την ίδια τάξη το γλωσσικό φαινόμενο συνυφαίνεται με τη λειτουργία της επικοινωνίας, αφού στόχος των συντακτών του Α.Π είναι η κατανόηση των διαφορετικών ειδών προφορικού και γραπτού λόγου σε “μία συζήτηση, σε μία ιστοσελίδα στο διαδίκτυο, σε ένα δελτίο καιρού, σε μία μουσική εκπομπή κ.α.”, καθώς και η επιλογή της κατάλληλης γλωσσικής ποικιλίας “σε κάθε περίπτωση προφορικής ή γραπτής επικοινωνίας”, ώστε ο μαθητής να καταστεί ικανός ακροατής, ομιλητής και συγγραφέας (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Επιπλέον, διατυπώνεται η θέση των συντακτών αναφορικά με τη διδασκαλία της χρήσης των γλωσσικών δομών («μορφική ποικιλία κειμενικών ειδών, αφηγηματικά, περιγραφικά, χρηστικά»), ώστε να καταφέρουν οι μαθητές να ανταποκριθούν σε κάθε επικοινωνιακή περίπτωση. Επίσης, δίνεται έμφαση στους γλωσσικούς και εξωγλωσσικούς παράγοντες σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας, καθώς και στο κοινωνικό περιβάλλον (“γλωσσικά και εξωγλωσσικά στοιχεία στον προφορικό λόγο”). Τέλος, στόχος του Π.Σ που στηρίζεται στις αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης είναι η εμπλοκή των μαθητών στη δημιουργία καταστάσεων αυθεντικής επικοινωνίας μέσα από τη συμμετοχή “σε παιχνίδια ρόλων αξιοποιώντας τα είδη των προτάσεων”. (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Στη συνέχεια διατυπώνονται οι στόχοι για την Β΄ τάξη Γυμνασίου που αφορούν τις γνώσεις για το αντικείμενο της Ν.Ε. Γλώσσας, αλλά και την ικανότητα επικοινωνίας των μαθητών ανάλογα με την περίπτωση. Αρχικά υπάρχουν ορισμένα στοιχεία που σχετίζονται με τον κριτικό γραμματισμό και τη κειμενοκεντρική προσέγγιση και αφορούν τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται η γλώσσα σε γραπτό επίπεδο μέσα από τα γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα («σύνθετες λέξεις, τρόποι ανάπτυξης παραγράφου, σύνθεση εργασιών, αξιολόγηση υλικού που συνέλεξε»), καθώς και σε προφορικό επίπεδο («αξιολόγηση ποιότητας και αποτελεσματικότητας επιχειρημάτων που χρησιμοποιούν οι ομιλητές») επισημαίνοντας τη διαμόρφωση κριτικής στάσης που θα πρέπει να έχουν οι μαθητές ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν απέναντι στη κοινωνία (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Αναφορικά με τα στοιχεία που σχετίζονται με την επικοινωνιακή προσέγγιση στόχο του Π.Σ αποτελεί η εξάσκηση στην ανάπτυξη και αξιολόγηση της

επιχειρηματολογίας του πομπού μέσω των γλωσσικών γνώσεων που απέκτησε, ως ομιλητή ή συγγραφέα (*«Να κατανοεί τα επιχειρήματα ενός ομιλητή...να αναπτύσσει γραπτά και προφορικά κείμενα με επιχειρηματολογία...να οργανώνει τον προφορικό λόγο σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας»*). Ακόμη, ο στόχος που στηρίζεται στις αρχές της επικοινωνιακής θεωρίας για τη γλωσσική διδασκαλία είναι η συσχέτιση των χαρακτηριστικών του κειμένου με παράγοντες εξωκειμενικούς που παραπέμπουν στην επικοινωνιακή διάσταση (*“να αναγνωρίζει σε κατάλληλα παραδείγματα ή κείμενα γραπτά και προφορικά- μελετώντας ένα λογοτεχνικό έργο, παρακολουθώντας ένα δελτίο ειδήσεων της τηλεόρασης...”*)(Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Βέβαια, στο Π.Σ. εντοπίζονται και στοιχεία του κριτικού γραμματισμού, που σχετίζονται με τη γραφή και τη κριτική σκέψη, όπως, *“να ξαναγράφει τμήμα του κυρίου μέρους.. να γράφει ευρύτερα κείμενα”* αλλά και *“να ασκείται προφορικά και γραπτά σε δικά του παραδείγματα”*. Ακόμη, η κριτική σκέψη διαφαίνεται μέσα από τον επιδιωκόμενο στόχο *«να κρίνει τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει..»* ενώ η κοινωνική δράση από *«την αναγνώριση των γνωρισμάτων του προφορικού λόγου σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας»*. Μέσω τη γραφής, των κειμένων και του προφορικού λόγου οι μαθητές θα κατακτήσουν τον γραμματισμό και τον πολιτισμό, κατανοώντας τη στενή συνάρτηση με κοινωνικά και πολιτισμικά γεγονότα και τις συνθήκες που διαμορφώνονται, αφού ο μαθητής καλείται να *«παίρνει θέση σε πιο απαιτητικά ζητήματα, όπως ο πόλεμος και η ειρήνη, το οικολογικό πρόβλημα κ.τ.λ...»*. Στόχος είναι, λοιπόν, μέσω του γραμματισμού να χρησιμοποιηθεί η γλώσσα ώστε να αυξηθεί η ικανότητα των μαθητών να σκέφτονται, να δημιουργούν κείμενα αλλά και να επικοινωνούν αποτελεσματικά μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον ως ενεργοί πολίτες. (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Επιπρόσθετα, οι στόχοι για την Γ΄ τάξη Γυμνασίου αναφέρονται στο πως θα κατακτήσουν οι μαθητές τον γραμματισμό μέσω της γραφής και του σχηματισμού κειμένων με *«συντακτικά, γραμματικά και υφολογικά στοιχεία»*. Ταυτόχρονα, η γραμματική και το συντακτικό αντιμετωπίζονται λειτουργικά αφού *«το σύνολο των σημείων στίξης δίνει το κατάλληλο χρώμα στο λόγο»* και με τον *«υποτακτικό λόγο»* συντάσσεται ένα κείμενο, αλλά και κριτικά αφού με *«την κυριολεξία και τη μεταφορά ο μαθητής εξετάζει για ποιο λόγο επιλέγει ο πομπός να κάνει χρήση κυριολεξίας ή μεταφοράς σε μία περιγραφή τόπου ή τοπίου κ.α.»*. Επίσης, σύμφωνα με την

επικοινωνιακή προσέγγιση το γλωσσικό φαινόμενο εντάσσεται στο σχήμα της επικοινωνίας, αφού στο Π.Σ οι μαθητές καλούνται να εκφράζουν τις κρίσεις και τα σχόλιά τους «σε κατάλληλες επικοινωνιακές περιστάσεις, προφορικά..» και παράλληλα δίνεται έμφαση στη γεωγραφική ποικιλία του γλωσσικού φαινομένου, καθώς οι μαθητές πρέπει να ανιχνεύουν «σε διάφορες ξενόγλωσσες επιστημονικές ιστοσελίδες του διαδικτύου λέξεις ή φράσεις που έχουν ελληνική ρίζα» αλλά και στην κοινωνική ποικιλία μέσω των γνωστικών αντικειμένων και της ανίχνευσης «υποθετικών λόγων σε κείμενα από διάφορα γνωστικά αντικείμενα (Λογοτεχνία, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία, Ξένες γλώσσες)» (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 20032).

Οι παραπάνω γλωσσικοί στόχοι του προγράμματος στηρίζονται στην επικοινωνιακή και κειμενοκεντρική διάσταση της γλώσσας, την ενίσχυση των δεξιοτήτων των μαθητών στο γραπτό και προφορικό λόγο ανάλογα με την κοινωνική περίσταση, αντιμετωπίζοντας οι συντάκτες τη γλώσσα ως δεξιότητα και όχι ως γνώση (για την Α΄ Γυμνασίου). Οι στόχοι που τίθενται ενθαρρύνουν τη σκέψη των μαθητών και τη δημιουργικότητα, τους επιτρέπουν να αναπτύξουν δεξιότητες γραφής και ομιλίας, είτε ως πομποί είτε ως δέκτες και να εξασκηθούν κάνοντας χρήση της Ν.Ε. Γλώσσας σε ένα περιβάλλον που έχει άμεση συνάρτηση με οικονομικά, κοινωνικά, πολιτισμικά ζητήματα. Μέσα από τους στόχους του Π.Σ., όπως προαναφέρθηκε, διακρίνονται και ορισμένα στοιχεία του κριτικού γραμματισμού, που θα συμβάλλουν στην ανάπτυξη της γραπτής και προφορικής έκφρασης των μαθητών με σκοπό την κατάκτηση της λειτουργίας της επικοινωνίας.

Δ. Ειδικοί Σκοποί του Προγράμματος Σπουδών 2003

Μέσα από τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας επιδιώκεται οι μαθητές να “συνειδητοποιήσουν τη σημασία του λόγου για την κοινωνική ζωή”, να εξελιχθούν σε άτομα με “ολοκληρωμένη προσωπικότητα”, να εντοπίσουν τις ιδιαιτερότητες της εθνικής τους γλώσσας, να εκτιμήσουν τη γλώσσα “ως φορέα Πολιτισμού” και τη πολιτιστική τους παράδοση και να σέβονται τη γλώσσα των άλλων λαών ως πολίτες που ζουν στα πλαίσια της πολυπολιτισμικής Ευρώπης. Πιο συγκεκριμένα, επιδιώκεται οι μαθητές στο μάθημα της Ν.Ε. Γλώσσας να αναγνωρίσουν τις επιδράσεις των υπόλοιπων γλωσσών στη Ν.Ε., τα “δομικά και γραμματικά” χαρακτηριστικά της γλώσσας στο λόγο, κειμενικές μορφές λόγου, «παραγλωσσικά και εξωγλωσσικά

στοιχεία της γλώσσας» (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003). Ακόμη, να εξοικειωθούν με κέντρα πληροφόρησης και την άντληση στοιχείων στην παραγωγή λόγου, αλλά και με τη χρήση λεξικών. Επιπλέον, να εκτιμήσουν την αξία του διαλόγου και να αναπτύξουν πνεύμα συνεργασίας και ομαδικότητας εντός και εκτός του σχολείου. Τέλος, να εξοικειωθούν με την τεχνολογία της πληροφορικής και την επικοινωνία μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, στον οποίο θα επικοινωνούν είτε ως πομποί, είτε ως δέκτες. Οι ειδικοί σκοποί σχετίζονται λοιπόν με τις εκπαιδευτικές επιδιώξεις. Αυτοί, όπως αποτυπώνονται στο νομοθετικό κείμενο, περιέχουν πολιτικές, ιστορικές και κοινωνικές έννοιες και εξαρτώνται από τις ανάγκες και τις αξίες της κοινωνίας, καθώς και από την εξέλιξη της επιστήμης της γλωσσολογίας.

Ε. Περιεχόμενο διδασκαλίας προγράμματος σπουδών

Στο Α.Π. επιλέγεται το κατάλληλο περιεχόμενο, το οποίο θα υπηρετήσει τους καθορισμένους στόχους και θα βοηθήσει στη διευκόλυνση του ελέγχου επίτευξης αυτών. Οι θεματικοί άξονες έχουν διαφορετικό βαθμό δυσκολίας ανάλογα με τη σχολική τάξη, Α΄, Β΄, Γ΄ Γυμνασίου. Οι τέσσερις άξονες γνωστικού περιεχομένου για τη διδασκαλία της Ν. Ε. Γλώσσας αφορούν τις δεξιότητες της “*ακοής-κατανόησης, ομιλίας, διαβάσματος και κατανόησης, γραφής*”. Πιο συγκεκριμένα εξετάζονται: στον πρώτο άξονα “*οι κώδικες προφορικής επικοινωνίας και η αξιολόγηση επιχειρημάτων*”, στον δεύτερο άξονα “*οι κώδικες προφορικής επικοινωνίας*”, στον τρίτο άξονα “*τα σήματα και οι κώδικες γραπτής επικοινωνίας*” και στον τέταρτο άξονα “*οι κώδικες γραπτής επικοινωνίας*” (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Το περιεχόμενο της γλωσσικής διδασκαλίας για την Α΄ Γυμνασίου αποτυπώνεται μέσω των θεματικών αξόνων, των κειμενικών ειδών, των δεξιοτήτων και των γραμματικών – συντακτικών φαινομένων (βλ. Πίνακα 1.).

Πίνακας 1.

Θεματικοί άξονες	Κειμενικά είδη	Δεξιότητες	Γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα
Σχολείο, Φύση Υγεία και Διατροφή,	Περιγραφή, Αφήγηση,	Κατανόηση γραφτού και προφορικού	Ουσιαστικά, επίθετα, ρήμα (συζυγία- φωνή), σύνταξη των

Θέατρο/κινηματογράφος, Ο κόσμος μέσα από την οθόνη/ εικόνα, Αθλητισμός, Γνώση, Τόπος και πολιτισμός.	Επιχειρηματολογία, Πολυτροπικά κείμενα.	λόγου, παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, Παράγραφοι, Περίληψη.	ουσιαστικών, παρατακτικός και υποτακτικός λόγος, ασύνδετο σχήμα, σημεία στίξης.
--	---	---	---

Το περιεχόμενο της γλωσσικής διδασκαλίας για την Β΄ Γυμνασίου περιλαμβάνει τα εξής (βλ. Πίνακα 2):

Πίνακας 2.

Θεματικοί άξονες	Κειμενικά είδη	Δεξιότητες	Γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα
Ταξίδια, Οικογένεια, Φιλία, Σχολείο, Εργασία, Ενημέρωση, Σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα	Περιγραφή, Αφήγηση, Επιχειρηματολογία.	Κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου, Παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, Τρόποι ανάπτυξης παραγράφου, Περίληψη, Πλαγιότιτλοι, Συνοχή κειμένου, Αξιολόγηση και διατύπωση επιχειρημάτων.	Το υποκείμενο, εγκλίσεις και χρόνοι ρήματος, συζυγίες ρήματος, βαθμοί επιθέτου, προσωπικές αντωνυμίες, επιρρήματα, μετοχή.

Το περιεχόμενο της γλωσσικής διδασκαλίας για την Γ΄ Γυμνασίου περιλαμβάνει τα εξής (βλ. Πίνακα 3):

Πίνακας 3

Θεματικοί άξονες	Κειμενικά είδη	Δεξιότητες	Γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα
Ελλάδα, Ευρώπη, Ρατσισμός, κοινωνικά στερεότυπα και προκαταλήψεις, Ειρήνη – Πόλεμος, Ενεργοί πολίτες, Τέχνη, Προβληματισμοί για το μέλλον.	Περιγραφή, Αφήγηση, Επιχειρηματολογία	Κατανόηση προφορικού και γραπτού λόγου, Παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου, Περίληψη κειμένου. Ερευνητική εργασία.	Σύνδεση των προτάσεων, ονοματικές προτάσεις, Κυριολεξία και μεταφορά, συνωνυμα, ταυτόσημα, αντίθετα, μόρια, στίξη

ΣΤ. Διδακτική μεθοδολογία

Για την ανάπτυξη της γλωσσικής διδασκαλίας στο Γυμνάσιο προτείνεται η κειμενοκεντρική προσέγγιση ως διδακτική μεθοδολογία, με βάση την οποία τα κειμενικά είδη χρησιμοποιούνται καθώς συμβάλλουν στην ορθή χρήση της γλώσσας σε ένα επικοινωνιακό πλαίσιο. Οι τρεις άξονες στους οποίους βασίζεται η διδασκαλία τους γλωσσικού μαθήματος είναι : *«η συνειδητοποίηση και η οργάνωση δομών που συγκροτούν την γλωσσική επικοινωνία»*, η κατανόηση, η επεξεργασία και η παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, καθώς και η δημιουργική ικανότητα και η ικανότητα πρόσληψης κειμένων, που επιτυγχάνονται μέσω της οργάνωσης ενός κειμένου με συνοχή και συνεκτικότητα (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Η διδακτική μεθοδολογία στηρίζεται στις αρχές της επικοινωνιακής προσέγγισης της γλώσσας, της κειμενολογίας, της εξατομικευμένης διδασκαλίας και της διαθεματικότητας σε ένα συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο. Μέσα από τις διδακτικές αρχές φανερώνονται οι επιλογές και οι τρόποι δράσης του εκπαιδευτικού,

αναφορικά με το περιεχόμενο που θα διδαχτεί, τις δραστηριότητες των μαθητών κατά τη διάρκεια του μαθήματος και το παιδαγωγικό κλίμα που επικρατεί στην αίθουσα. Η διδακτική μεθοδολογία μπορεί να προσαρμόζεται ανάλογα με τις συνθήκες διδασκαλίας μέσα στην αίθουσα ώστε να επιτύχει ο εκπαιδευτικός τους στόχους που έχει θέσει. Ειδικότερα, η αρχή της εξατομικευμένης διδασκαλίας ή της διαφοροποίησης αφορά την προσαρμογή του περιεχομένου, των μεθόδων και των οργανωτικών διαδικασιών στις ατομικές ανάγκες και δυνατότητες του μαθητή για την παραγωγή του γραπτού λόγου (*“οι γλωσσικές δραστηριότητες πρέπει να είναι χωρισμένες σε επίπεδα ανάλογα με τους μαθητές και τα επιμέρους προβλήματα που αντιμετωπίζουν”*). Επιπλέον, αναφορικά με την αρχή της διαθεματικότητας ή της διεπιστημονικότητας, θεσμοθετείται στο Α.Π η εκπόνηση διαθεματικών σχεδίων εργασίας στο πλαίσιο του μαθήματος της Ν.Ε Γλώσσας που αναδεικνύουν διεπιστημονικές συσχετίσεις (*“επιμέρους θεματικοί κλάδοι, Πολιτισμός, επικοινωνία”, “κοινωνικό, ιστορικό, επιστημονικό πλαίσιο”*). Τέλος, με βάση την αρχή της κειμενικότητας, οι μαθητές στηρίζονται στο κείμενο και ασκούνται *“στη κατανόηση και παραγωγή αποτελεσματικού λόγου διαφόρων ειδών και κειμενικών τύπων”* (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Η. Αξιολόγηση

Στο Α.Π. προτείνεται η αξιολόγηση της γλώσσας (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003). Η αξιολόγηση εστιάζεται στη συνεργασία ανάμεσα σε μαθητή και εκπαιδευτικό-καθηγητή. Η αξιολόγηση περιλαμβάνει τον έλεγχο επίτευξης των στόχων από τη πλευρά των μαθητών και την αποτελεσματικότητα της εργασίας του εκπαιδευτικού, ο οποίος έλαβε συγκεκριμένες αποφάσεις και προέβη σε διδακτικές ενέργειες για την διδασκαλία του μαθήματος της Ν.Ε. Γλώσσας.

Ειδικότερα, η αξιολόγηση εστιάζει στην ατομικότητα του μαθητή και στην επίλυση προβλημάτων. Αρχικά, στην παραγωγή λόγου στο μάθημα της Ν.Ε. Γλώσσας αξιολογείται το επικοινωνιακό πλαίσιο, το θεματικό πεδίο και η έκταση του κειμένου. Ως προς την ατομικότητα του μαθητή, ο εκπαιδευτικός λαμβάνει υπόψη του και αξιολογεί τις ασκήσεις του μαθητή – γραπτές και προφορικές- μέσα στην σχολική τάξη, στο σπίτι, τις γραπτές δοκιμασίες του τετραμήνου, καθώς και των τελικών γραπτών εξετάσεων. Ωστόσο, η αξιολόγηση περιορίζεται στην ικανότητα παραγωγής λόγου του

μαθητή σε συγκεκριμένες περιστάσεις επικοινωνίας. Συγκεκριμένα αξιολογούνται οι τομείς λόγου –Ακούω, Μιλώ, Διαβάζω, Γράφω- μέσα από τους οποίους ο μαθητής εκφράζεται και επικοινωνεί ως πομπός αλλά και προσλαμβάνει τον λόγο ως δέκτης. Αξιολογείται δηλαδή ο χειρισμός της γλώσσας κατά την παραγωγή γραπτού λόγου από τον μαθητή, ως πομπός, αναφορικά με τη στίξη, τη σύνταξη, το λεξιλόγιο, την ορθογραφία, την οργάνωση λόγου, την επιχειρηματολογία, καθώς και η αξιολόγησή του ως δέκτης, ο οποίος κατανοεί κείμενα, οργανώνει τις σκέψεις του, επιχειρηματολογεί σε μια συγκεκριμένη περίπτωση επικοινωνίας και εκφράζεται ως πομπός και στον προφορικό λόγο. Ως προς την επίλυση προβλημάτων στην αξιολόγηση, ο εκπαιδευτικός εστιάζει στις ιδιαίτερες ικανότητες του μαθητή καθώς και στις αδυναμίες που εντοπίζει στην παραγωγή λόγου. Επισημαίνονται τα θετικά σημεία που παρουσιάζει ο λόγος του μαθητή, καθώς και οι αδυναμίες του κειμένου του, προκειμένου να αυτοαξιολογηθεί ο μαθητής, ώστε να βελτιώσει την έκφρασή του (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Ζ. Ο ρόλος του μαθητή και του εκπαιδευτικού στο ισχύον Π. Σ

Στο ισχύον Π.Σ. (2003) εντοπίζεται μία σύγχρονη διδακτική προσέγγιση που δίνει έμφαση στον μαθητή. Πρόκειται για τη λεγόμενη μαθητοκεντρική διδασκαλία σύμφωνα με την οποία η μάθηση εστιάζει στον μαθητή αντί στον εκπαιδευτικό. Ειδικότερα, η μαθησιακή εμπειρία οδηγείται από τον εκπαιδευτικό και ταυτόχρονα ο μαθητής γίνεται δραστήριος, καθώς δεν παρουσιάζει παθητική στάση κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας της Ν.Ε Γλώσσας και αξιοποιούνται “*οι μεταγνωστικές δεξιότητες συνειδητοποίησης λειτουργίας της γλώσσας*” που βοηθούν τον μαθητή να παράγει έναν αποτελεσματικό λόγο μέσα από την επεξεργασία κειμένων και ασκήσεων. Ο μαθητής δηλαδή καθοδηγείται από τον εκπαιδευτικό και ελέγχει ποιες είναι οι γνώσεις αναφορικά με τα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα και τη χρήση της Ν.Ε Γλώσσας σε διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Παράλληλα, ενθαρρύνονται οι ομαδοσυνεργατικές μέσα από διαθεματικές δραστηριότητες, καθώς “*δίνεται ειδικό βάρος σε ερευνητικές εργασίες ομάδων μαθητών που συνδυάζουν το επικοινωνιακό πλαίσιο (ποιος μιλάει, σε ποιον, με ποιο σκοπό) με το διαθεματικό (ιστορικό, κοινωνικό, επιστημονικό κ.α.)*”. Συγκεκριμένα, οι μαθητές

αναπτύσσουν “ατομικές ή ομαδικές ερευνητικές εργασίες” με θέματα “τον Πολιτισμό, την Επικοινωνία, τη Τέχνη, την Τεχνολογία”, που προκύπτουν από τη συνεκτικότητα διαφορετικών κλάδων και γνωστικών αντικειμένων που διδάσκονται οι μαθητές στο Γυμνάσιο, όπως “τη Λογοτεχνία, τη Γεωγραφία, τις Φυσικές Επιστήμες, την Αισθητική Αγωγή”. Η πρακτική αυτή βοηθά τους μαθητές να προσεγγίσουν τα θέματα τα οποία μελετούν μέσα από διαφορετικά επιστημονικά πεδία, προβαίνοντας με μεγαλύτερη ευκολία στη διασύνδεση μεταξύ των μαθημάτων που διδάσκονται (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Βασική προτεραιότητα της διδασκαλίας είναι η δημιουργική έκφραση του μαθητή, μέσω της χρήσης της γλώσσας και των γλωσσικών βιωμάτων που φέρει. Ο μαθητής δηλαδή κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας μεταφέρει δικές του μηνύες και βιώματα προσωπικά για να παράγει με αποτελεσματικό τρόπο κείμενα διαφόρων τύπων. Τέλος, μέσα από την εξατομικευμένη διδασκαλία και τις διαδικασίες που υποκινεί ο καθηγητής στην τάξη, μεμονωμένα σε κάθε μαθητή, βοηθούν στην αντιμετώπιση προβλημάτων αναφορικά με τη χρήση βασικών δεξιοτήτων. Έτσι, μειώνονται οι διακρίσεις μεταξύ των μαθητών –αλλοδαπών, γηγενών-ομογενών- καθώς και οι μαθησιακές διαφορές ως προς τη χρήση της ελληνικής γραφής και γλώσσας.

3.4 ΤΟ ΝΕΟ Α.Π.Σ. (2021) ΓΙΑ ΤΗΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Το νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το Γυμνάσιο εκδόθηκε τον Δεκέμβριο του 2021 και εφαρμόζεται πιλοτικά - σε συνδυασμό με τα ισχύοντα Προγράμματα Σπουδών - σε όλα τα Πρότυπα και Πειραματικά Γυμνάσια της χώρας κατά τα σχολικά έτη 2021-2022 και 2022-2023. Από το σχολικό έτος 2023-2024 πρόκειται να εφαρμοστεί σε όλα τα Γυμνάσια της χώρας (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Φυσιογνωμία προγράμματος:

Στη φυσιογνωμία του προγράμματος σπουδών για το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας Γυμνασίου του 2021 αναφέρεται ότι *“η Νέα Ελληνική γλώσσα συνιστά μια πολυδιάστατη και σύνθετη οντότητα με βιολογικά, κοινωνικά, πολιτισμικά, ψυχολογικά, επικοινωνιακά χαρακτηριστικά, τα οποία συνυπάρχουν παράλληλα με τα αμιγώς γλωσσικά στοιχεία που εγγενώς υφίστανται σε κάθε γλωσσική ποικιλία”*. Η γλώσσα *«κατακτάται με φυσικό τρόπο και η διαμόρφωση του προφορικού και του γραπτού λόγου προκύπτει από το σύστημα αλληλεξαρτώμενων φωνολογικών, μορφολογικών και συντακτικών δομών»*, συμβάλλοντας στην επίτευξη της επικοινωνίας με τα υπόλοιπα μέλη μίας κοινότητας σε κάθε περίπτωση επικοινωνίας. Η Ν.Ε. ως επίσημη γλώσσα *«απαρτίζεται από ένα σύνολο γλωσσικών μορφών (λέξεις, προτάσεις) και τύπων (γραμματικών, λεξιλογικών) που δημιουργούν τα κατάλληλα νοήματα σε ένα επικοινωνιακό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο»* (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Η Ν.Ε. όπως διδάσκεται στο σχολείο αποτελεί την επίσημη ποικιλία μιας γλώσσας, η οποία έχει συμβάλει στην ανάπτυξη «άλλων ποικιλιών, γλωσσικών, γεωγραφικών, κοινωνικών και υφολογικών και ταυτόχρονα ταυτοτήτων, ατομικών, κοινωνικών, εθνικών και πολιτισμικών». Ταυτόχρονα, η γνώση της νέας ελληνικής γλώσσας, μέσω της διδασκαλίας του γνωστικού αντικείμενου του μαθήματος της Ν.Ε, συνιστά το μέσο για την *επικοινωνία, την επαγγελματική και κοινωνική ανέλιξη των μελών της κοινότητας*. Γι' αυτό και μέσω της διδασκαλίας επιδιώκεται *«ο μετασχηματισμός της*

γλωσσικής διαίσθησης των μαθητών/-τριών ως φυσικών ομιλητών/-τριών σε συνειδητότητα/γλωσσική επίγνωση», ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν στο πολιτισμικό, κοινωνικό και επικοινωνιακό περιβάλλον στο οποίο ζουν. Τέλος, αναφέρεται ότι, η ανάπτυξη γραμματισμών –λειτουργικού, κοινωνικού, κριτικού- αποτελεί τον πυρήνα της γλωσσικής εκπαίδευσης και αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για «τη γνωσιακή και την κοινωνική ανάπτυξη των μαθητών/-τριών» στα πλαίσια της γλωσσικής κοινότητας. (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

A. Σκοποθεσία:

Σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας στο Γυμνάσιο είναι οι μαθητές να εκφράζονται μέσα από την παραγωγή γραπτού και προφορικού λόγου, ώστε να είναι σε θέση να επικοινωνούν, αλλά και να ενταχθούν στη κοινωνία, αντιλαμβανόμενοι τη πρότυπη ποικιλία, αλλά και τις άλλες ποικιλίες. Η διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας επικεντρώνεται σε μία πρότυπη γλώσσα που λειτουργεί *ως όργανο επικοινωνίας* για την κοινωνία και *ως μέσο διδασκαλίας* για την εκπαίδευση, αποβλέποντας στη καλλιέργεια πρακτικών κοινωνικού, λειτουργικού και κριτικού γραμματισμού για την ανάπτυξη των νοητικών δυνάμεων, της επικοινωνίας και της κοινωνικοποίησης των παιδιών. Βασικός σκοπός της γλωσσικής διδασκαλίας όλων των τάξεων είναι *«η μετάβαση των μαθητών/-τριών από τις βασικές επικοινωνιακές δεξιότητες στη γλωσσική επάρκεια στην πρότυπη γλώσσα, με στόχο την αξιοποίησή της σε ακαδημαϊκό γνωσιακό επίπεδο»* (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Η σκοποθεσία του Π.Σ διακρίνεται σε γενικούς σκοπούς και γενικούς στόχους. Αναφορικά με τους γενικούς σκοπούς:

Το γνωστικό αντικείμενο διδάσκεται στο Γυμνάσιο με γνώμονα την επαφή των μαθητών με τις διαθέσιμες πηγές (γλωσσικές, μη γλωσσικές, γνωσιακές) που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον σχεδιασμό κειμένων και νοημάτων, καθώς και της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης. Επίσης, μέσω της διδασκαλίας της Ν.Ε καλλιεργείται *η μετεπικοινωνιακή επίγνωση των μαθητών/-τριών*, γεγονός που σημαίνει ότι αντιλαμβάνονται το ρόλο του επικοινωνιακού και κοινωνικού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση γλωσσικών επιλογών των ομιλητών καθώς και τη σημασία *συντακτικής, μορφολογικής και κειμενικής δομής* για την ανάπτυξη νοημάτων και την αναπαράσταση τη πραγματικότητας (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Αναφορικά με τους γενικούς στόχους επιδιώκεται:

Η συνειδητή γνώση του γλωσσικού συστήματος που διαμορφώνεται μέσω του Π.Σ. και των αρχών του κριτικού γραμματισμού σχετίζεται με τη δομή και τους κειμενικούς τύπους, τα μορφοσυντακτικά φαινόμενα, τη διεύρυνση του λεξιλογίου, τη βελτίωση της ορθογραφίας και την αναγνώριση μη γλωσσικών πηγών που συμβάλλουν στην ανάπτυξη κειμενικών νοημάτων. Ακόμη, στόχος είναι η ανάπτυξη της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης, η οποία μπορεί να επιτευχθεί μέσω της κατανόησης της αλληλεπίδρασης των γλωσσικών, των νοηματικών, των σημειωτικών και των κειμενικών επιλογών με το επικοινωνιακό και το κοινωνικοπολιτισμικό περιεχόμενο και της αξιολόγησης των γλωσσικών επιλογών, μέσω της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης. Παράλληλα, στόχο του Π.Σ. αποτελεί η καλλιέργεια δεξιοτήτων που αφορούν τη γλωσσική χρήση. Οι δεξιότητες αφορούν την κατανόηση και την παραγωγή γραπτού, προφορικού και ψηφιακού κειμένου, την ικανότητα επιλογής γραμματικών και λεξιλογικών δομών, καθώς και την ικανότητα αποτελεσματικής επικοινωνίας σε ένα επικοινωνιακό και κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο. Τέλος, επιδιώκεται η αναγνώριση χαρακτηριστικών των γλωσσικών ποικιλιών –γεωγραφικών και κοινωνικών- αλλά και της πολυγλωσσίας σε ατομικό και κοινωνικό επίπεδο, καθώς και η ανάπτυξη συγκεκριμένων στάσεων των μαθητών/-τριών μέσω αυτών (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β΄ 5768). Συνεπώς, με βάση την σκοποθεσία του προγράμματος αναδύονται οι προσεγγίσεις του κριτικού γραμματισμού με σκοπό την ανάπτυξη της επικοινωνίας των μαθητών μέσα στο σύγχρονο και μεταβαλλόμενο πολυπολιτισμικό περιβάλλον.

B. Περιεχόμενο και θεματικά πεδία προγράμματος σπουδών.

Το περιεχόμενο σπουδών για το γνωστικό αντικείμενο της Ν.Ε. Γλώσσας που εξετάζουμε εστιάζει στην ανάλυση και την ερμηνεία των κειμένων, τον σχεδιασμό κειμένων με την εμπέδωση και τη χρήση γλωσσικών πόρων, σε στρατηγικές που θα βοηθήσουν τους μαθητές στον αποτελεσματικό σχεδιασμό των κειμένων, καθώς και στη διδασκαλία κειμένων που θα συμβάλλουν στην αναγνώριση της γλωσσικής ποικιλίας και κατ' επέκταση της διαμόρφωσης των στάσεων των μαθητών.

Τα θεματικά πεδία και για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου, τα οποία αποτελούν τους άξονες της γλωσσικής διδασκαλίας σχετίζονται με *“τους διαθέσιμους πόρους για το σχεδιασμό του κειμένου, τη μετεπικοινωνιακή επίγνωση, τη διαδικασία κειμενικού σχεδιασμού και τις στάσεις για τη γλώσσα”*. Στο πρώτο θεματικό πεδίο το περιεχόμενο εστιάζει στους *κειμενικούς τύπους, τη σχηματική/προϋπάρχουσα γνώση, τις μορφολογικές και συντακτικές δομές, τους λεξιλογικούς τύπους και τους σημειωτικούς τρόπους* (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Ειδικότερα, για την Α' τάξη Γυμνασίου το Π.Σ. εστιάζει στην *κατανόηση των βασικών δομικών συμβάσεων* μέσω της επαφή των μαθητών με κειμενικούς τύπους. Στην Β' Γυμνασίου οι θεματικές ενότητες αφορούν *την κατανόηση της διαφοροποίησης σε γλωσσικό ή δομικό επίπεδο που παρατηρείται στις επιμέρους μορφές καθενός κειμενικού τύπου και στην Γ' Γυμνασίου περιλαμβάνεται η εμπέδωση των γλωσσικών συμβάσεων και των δομικών ενότητων που εντοπίζονται σε κείμενα που ανήκουν σε διάφορες μορφές των κειμενικών τύπων, η κατανόηση των γλωσσικών και των δομικών διαφορών μεταξύ των μορφών κάθε κειμενικού τύπου, καθώς και η συνειδητοποίηση των διαφορετικών στρατηγικών πειθούς που εντοπίζεται σε αυτά* (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Στο δεύτερο θεματικό πεδίο το περιεχόμενο περιλαμβάνει τους κειμενικούς τύπους και το επικοινωνιακό πλαίσιο που διαμορφώνονται μέσω της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης. Συγκεκριμένα προτείνεται μόνο για την Β' και Γ' Γυμνασίου *η κατανόηση και η ερμηνεία της διαφοροποίησης μεταξύ των γλωσσικών και των δομικών συμβάσεων των αφηγήσεων* ενώ στην Γ' τάξη Γυμνασίου οι μαθητές καλούνται να ερμηνεύσουν κείμενα που παράγονται *σε συγκεκριμένο επικοινωνιακό πλαίσιο, εξετάζοντας τις επικοινωνιακές επιδιώξεις του/της συγγραφέα/-έως, ομιλητή/-τριας καθώς και το*

επικοινωνιακό/κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της παραγωγής τους (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Στο τρίτο θεματικό πεδίο το περιεχόμενο σχετίζεται με τον σχεδιασμό κειμένων μέσω της πρόσληψης και της παραγωγής κειμένων, καθώς και της ανάπτυξης στρατηγικών. Στην Α' Γυμνασίου οι μαθητές καλούνται να κατανοήσουν προφορικά και γραπτά κείμενα και να ερμηνεύσουν αποκλειστικά τα γραπτά κείμενα μέσω της επεξεργασίας και της αξιολόγησης τους με μορφολογικά, γραμματικά και συντακτικά μέσα. Οι μαθητές καλούνται να παράγουν ένα κείμενο μέσω της αξιοποίησης της μεταγνωστικής επίγνωσης πάνω σε ένα *συγκεκριμένο θεματικό άξονα, το οποίο ανήκει σε δεδομένο κειμενικό τύπο/κειμενικό είδος ή συμβάν λόγου*. Στην Β' τάξη Γυμνασίου οι μαθητές συμμετέχουν και αυτοί στη πρόσληψη και την παραγωγή κειμένων μέσω της κατανόησης και της ερμηνείας προσχεδιασμένου ή μη προσχεδιασμένου προφορικού κειμένου, διαδραστικού ή μη αλλά και πολυτροπικού κειμένου μέσω σημειωτικών, δομικών και νοηματικών επιλογών, βάσει συγκεκριμένου θέματος. Για την Γ' Γυμνασίου, επαναλαμβάνεται ο στόχος των θεματικών ενοτήτων αναφορικά με την *κατανόηση και ερμηνεία του περιεχομένου προσχεδιασμένου/μη προσχεδιασμένου, διαδραστικού/μη διαδραστικού προφορικού κειμένου, γραπτού κειμένου και πολυτροπικού στα πλαίσια παραγωγής τους σε ένα επικοινωνιακό, κοινωνικοπολιτισμικό και ιδεολογικό περιεχόμενο προσθέτοντας την ανάπτυξη της ικανότητας της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης*. Αξίζει να προστεθεί ότι στην παραγωγή κειμένων για την Β' και τη Γ' Γυμνασίου προστίθεται η έννοια της ψηφιακής μορφής που μπορούν να λάβουν τα κείμενα των μαθητών “στο πλαίσιο σύγχρονης ή ασύγχρονης επικοινωνίας” και της “μετεπικοινωνιακής επίγνωσης των μαθητών/-τριών”. Οι μαθητές καλούνται δηλαδή να χρησιμοποιήσουν το ψηφιακό περιβάλλον ώστε να συμμετάσχουν με πιο ενεργό τρόπο στη μάθηση (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Αναφορικά με την ανάπτυξη στρατηγικών, οι οποίες σχετίζονται με τις παραγωγικές και προσληπτικές ικανότητες των μαθητών, προτείνονται τα εξής: Για την Α' Γυμνασίου χρήση στρατηγικών *-γνωστικών και μεταγνωστικών- σε παραγωγικό και προσληπτικό επίπεδο*. Για παράδειγμα, οι μαθητές να προβούν σε έλεγχο υποθέσεων για το νόημα άγνωστων εννοιών, να οργανώσουν το κείμενό του μέσω της ταξινόμησης ιδεών κ.α. Στην Β' τάξη Γυμνασίου προτείνεται η εφαρμογή *αντισταθμιστικών, γνωστικών και μεταγνωστικών στρατηγικών σε προ-σχεδιαστικό και μετα-σχεδιαστικό*

πλαίσιο. Για παράδειγμα, η διατύπωση ερωτήσεων, η αυτοδιόρθωση του κειμένου μέσω πίνακα ελέγχου αλλά και μέσω συζήτησης με τον καθηγητή, η καταγραφή εντυπώσεων και σχολίων για το περιεχόμενο του κειμένου κ.α. Στην Γ΄ Γυμνασίου προτείνονται οι αντισταθμιστικές στρατηγικές (π.χ. στρατηγική κάλυψης επικοινωνιακών κενών), οι γνωστικές (π.χ. ανάλυση, σύνθεση και επεξεργασία του κειμενικού περιεχομένου), οι επικοινωνιακές (π.χ. συζήτηση με τους/τις συμμαθητές/-τριες και τον/την καθηγητή/-τρια) και οι μεταγνωστικές (π.χ. οργάνωση της παραγωγής λόγου σε προ-σχεδιαστικό και σε μετα-σχεδιαστικό επίπεδο) (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β΄ 5768).

Το τέταρτο και τελευταίο θεματικό πεδίο αφορά τη διαμόρφωση στάσεων για τη γλώσσα και τις γλωσσικές ποικιλίες σε συγχρονικό και διαχρονικό επίπεδο. Πιο συγκεκριμένα, στην Α΄ Γυμνασίου επιδιώκεται, μέσω της μελέτης του γλωσσικού συστήματος και της γλωσσικής χρήσης, η διαμόρφωση των στάσεων των μαθητών για τις γλώσσες, οι οποίες αποτελούν κώδικες επικοινωνίας. Στη Β΄ τάξη Γυμνασίου οι θεματικές ενότητες αφορούν τη διαμόρφωση στάσεων για τις γλώσσες ως κώδικες επικοινωνίας αλλά και ως όργανα νόησης ενώ στην τρίτη τάξη του γυμνασίου οι θεματικές ενότητες για τη μελέτη της γλώσσας και τη χρήση αυτής αφορούν τη διαμόρφωση στάσεων για τις γλώσσες ως όργανα σκέψης και επικοινωνίας. Αναφορικά με τη στάσεις για τη γλωσσική ποικιλία, στην Α΄ τάξη Γυμνασίου δεν εντοπίζεται κάποια θεματική ενότητα, ενώ στη Β΄ τάξη Γυμνασίου οι μαθητές καλούνται μέσω της μελέτης της γλώσσας να διαμορφώσουν την στάσεις για τη γλωσσική ποικιλία ως βασικού στοιχείου της ανθρώπινης επικοινωνίας. Τέλος, στην Γ΄ τάξη Γυμνασίου οι θεματικές ενότητες περιλαμβάνουν την μελέτη της γλώσσας μέσω μίας πολυεπίπεδης γλωσσικής ποικιλίας, που διακρίνεται δηλαδή τις μορφές της γεωγραφικής, της κοινωνικής και της υφολογικής ποικιλίας (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β΄ 5768).

Οι θεματικές ενότητες που διαμορφώνονται λοιπόν στο Π.Σ. του 2021 ακολουθούν τις αρχές του κριτικού γραμματισμού προκειμένου οι μαθητές/τριες να αναγνωρίσουν τα δομικά χαρακτηριστικά της γλώσσας και να αξιολογήσουν τους γλωσσικούς μηχανισμούς που θα τους βοηθήσουν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε επικοινωνιακό επίπεδο μέσω του γραπτού και του προφορικού λόγου.

Γ. Διδακτική πλαισίωση και σχεδιασμός μάθησης προγράμματος σπουδών

Το νέο Π.Σ. για το Γυμνάσιο στηρίζεται στην αρχή της διαφοροποίησης της διδασκαλίας. Σύμφωνα με αυτήν ο/η εκπαιδευτικός *έχει τη δυνατότητα να επιλέξει, ανάλογα με τα ηλικιακά, τα γνωσιακά, τα συναισθηματικά και τα μαθησιακά χαρακτηριστικά των μαθητών/-τριών του/της, τον καταλληλότερο για αυτούς/-ές τρόπο διδασκαλίας των γλωσσικών γνώσεων και των επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Ο καθηγητής δηλαδή έχει την ελευθερία να προσαρμόζει το περιεχόμενο του μαθήματος και να το οργανώνει με γνώμονα τις δυνατότητες των μαθητών.* Το χαρακτηριστικό αυτό του σχεδιασμού διδασκαλίας και μάθησης αποδεικνύει ότι δεν αναπαράγονται οι μαθησιακές διαφορές των μαθητών, αλλά αμβλύνονται, γεγονός που τους ωφελεί (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Η διδακτική μεθοδολογία διαρθρώνεται σε τρία πεδία και αφορά τη γνώση πόρων για τον σχεδιασμό των νοημάτων του κειμένου, την μετεπικοινωνιακή επίγνωση και τις διαδικασίες σχεδιασμού κειμένων. Στο πρώτο πεδίο η διδασκαλία για τον αποτελεσματικό κειμενικό σχεδιασμό επιτυγχάνεται μέσω της διδασκαλίας της γραμματικής των κειμενικών τύπων, της σχηματικής γνώσης, της διδασκαλίας της γραμματικής (λέξης/πρότασης) και του λεξιλογίου. Το δεύτερο πεδίο περιλαμβάνει τους κειμενικούς τύπους και το κοινωνικό/πολιτισμικό πλαίσιο, τη σχηματική γνώση και το περιεχόμενο, καθώς και τη γραμματική σε κειμενικό/πραγματολογικό πλαίσιο. Τέλος, το τρίτο πεδίο περιλαμβάνει τη διδασκαλία της πρόσληψης και παραγωγής λόγου και τις επικοινωνιακές δραστηριότητες ολιστικού χαρακτήρα (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Η διδακτική πλαισίωση και ο σχεδιασμός στο νέο Π.Σ. βασίζονται στη διερευνητική μάθηση, τη μαθητοκεντρική διεργασία και τη συνεργατική μάθηση. Ειδικότερα, με βάση το μαθητοκεντρικό μοντέλο μάθησης και τη διαφοροποιημένη διδασκαλία, η διδασκαλία αναπτύσσεται μέσω του Π.Σ. με σεβασμό στα ατομικά χαρακτηριστικά του κάθε μαθητή και των διαφορών μεταξύ τους. Τα χαρακτηριστικά των μαθητών που εξετάζονται για τη διδασκαλία της Ν.Ε. είναι: *“η γλωσσική γνώση, οι επικοινωνιακές δεξιότητες, τα ενδιαφέροντα, οι ανάγκες και τα μαθησιακά τους κίνητρα, τα είδη της νοημοσύνης, τα μαθησιακά στίλ και οι προτιμήσεις τους, η ταχύτητα με την οποία ο/η κάθε μαθητής/-τρια ολοκληρώνει τη δραστηριότητα, καθώς και τα στοιχεία της προσωπικότητάς τους”* (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768).

Η μάθηση στο νέο Π.Σ. αποτελεί μία κοινωνική και συνεργατική δραστηριότητα. Οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα μέσω της διδασκαλίας της νέας ελληνικής γλώσσας να αναπτύξουν τη συζήτηση και τον διάλογο, να προβούν σε ανατροφοδότηση των πληροφοριών, καθώς και να αλληλεπιδράσουν στα πλαίσια του μαθήματος (“*διαξιφισμοί, ανταλλαγή πληροφοριών, μίμηση ρόλων*”). Όλες οι παραπάνω μέθοδοι συμβάλλουν πρωτίστως στη γνωστική ανάπτυξη των μαθητών/τριών, αλλά και στη κοινωνική και στη ψυχολογική.

Ακόμη, για την αναζήτηση της παραγωγής της γνώσης, η προτεινόμενη μεθοδολογία για τους μαθητές περιλαμβάνει τη χρήση των ψηφιακών τεχνολογιών (“*Η ανάγνωση ψηφιακών κειμένων αφορά πολυτροπικά κείμενα, ιστοσελίδες ή ιστολόγια, αναρτήσεις και ασύγχρονες ή σύγχρονες συνομιλίες σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η ακρόαση ψηφιακών κειμένων αναφέρεται σε προσχεδιασμένα/μη διαδραστικά ή συνομιλιακά κείμενα, τα οποία προβάλλονται μέσω ηλεκτρονικής συσκευής..*”). Μέσω αυτών οι μαθητές θα επιλύσουν τα προβλήματά τους, θα ανακαλύψουν και θα ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του σύγχρονου και ψηφιακού κόσμου (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β΄ 5768).

Μάλιστα, προτείνονται οι επικοινωνιακές δράσεις ολιστικού χαρακτήρα, δίνοντας έμφαση στις ανάγκες των μαθητών, τη χρήση της γλώσσας και τις διδακτικές πρακτικές (“*Οι μαθητές/-τριες κάθε ομάδας προγραμματίζουν την πορεία της δραστηριότητας στην οποία συμμετέχουν, συλλέγουν και επεξεργάζονται το σχετικό υλικό...*”). Ο καθηγητής μέσω των επικοινωνιακών δράσεων εστιάζει “*στις γλωσσικές, δομικές και νοηματικές επιλογές των μαθητών/-τριών, τους επισημαίνει σχετικά λάθη και, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, τους/τις εμπλέκει σε δραστηριότητες εξάσκησης..*”(Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β΄ 5768). Οι επικοινωνιακές δράσεις φαίνεται πως θεωρούνται κατάλληλες για την ενεργοποίηση των μαθητών αλλά και για την απόκτηση γνώσεων.

Δ. Η αξιολόγηση στο νέο πρόγραμμα σπουδών

Στο νέο Π.Σ. ορίζεται ο τρόπος αξιολόγησης των μαθητών/τριών από τον εκπαιδευτικό μέσα από τρία επίπεδα: τη διαγνωστική, τη διαμορφωτική και την τελική αξιολόγηση. Αρχικά, η διαγνωστική αξιολόγηση σχετίζεται με την *“διερεύνηση επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών –γλωσσικής και κειμενικής-“*, ώστε να γίνει κατανοητός ο βαθμός αφομοίωσης της διδαχθείσας ύλης και των γνώσεων των προηγούμενων ετών, καθώς και η γλωσσική επάρκεια των μαθητών προκειμένου να προγραμματιστούν οι διδακτικές παρεμβάσεις από τον καθηγητή (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β΄ 5768).

Έπειτα, προτείνεται η διαμορφωτική αξιολόγηση, που λαμβάνει χώρα στο σχολικό περιβάλλον σε ολόκληρη τη διάρκεια του σχολικού έτους με τη μορφή της άτυπης αξιολόγησης, της τυπικής, της συνεχούς και της αυτοαξιολόγησης. Η άτυπη αξιολόγηση σχετίζεται με τον έλεγχο απόδοσης του μαθητή μέσα από τις δραστηριότητες και τη συμμετοχή του στην τάξη. Η τυπική αξιολόγηση αφορά τις γραπτές δοκιμασίες, η συνεχής αξιολόγηση αποσκοπεί στην ατομική αξιολόγηση (του μαθητή ξεχωριστά) αλλά και στη συλλογική (της τάξης) και τέλος, η αυτοαξιολόγηση προκύπτει έπειτα από την συμμετοχή των ίδιων των μαθητών στην αναθεώρηση και διόρθωση των κειμένων τους. Στην τελευταία μορφή αξιολόγησης, οι μαθητές αλλά και οι καθηγητές καλούνται να αποτιμήσουν τα γραπτά κείμενα με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, όπως *“την ακρίβεια λόγου, την αποδεκτότητα, την καταλληλότητα επιλογής σημειωτικών τρόπων, την αποτελεσματική αξιοποίηση των παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων στα προφορικά κείμενα, τη καταλληλότητα του περιεχομένου, την επιτυχή κειμενική δομή, τον εύστοχο σχεδιασμό πολυτροπικού κειμένου, την τήρηση κανόνων έναρξης και ολοκλήρωσης της συνομιλίας, το επικοινωνιακό πλαίσιο και την εμφάνιση του κειμένου”*(Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β΄ 5768).

Οι μορφές αξιολόγησης που προτείνονται έχουν ως στόχο να συμβάλλουν στη διαπίστωση ικανοτήτων και ελλείψεων των μαθητών αναφορικά με *“την επικοινωνιακή τους ικανότητα και τη χρήση της γλωσσικής ποικιλίας”*. Ταυτόχρονα, θεωρείται απαραίτητο να αναπτύξουν οι μαθητές την *“μεταγνωστική επίγνωση”* (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β΄ 5768) παρακολουθώντας τις δυνατότητες και τις δυσκολίες με τις οποίες έρχονται αντιμέτωποι, τις προτιμήσεις τους για τις μορφές

διδασκαλίες, τις στρατηγικές που αξιοποιούν και τις διαδικασίες που επιλέγουν κατά την παραγωγή και πρόσληψη των κειμένων. Η μεταγνωστική επίγνωση λοιπόν συμβάλλει στη μελλοντική ανάπτυξη των ικανοτήτων των μαθητών, καθώς οι ίδιοι ανακαλύπτουν τρόπους μάθησης και οργάνωσης της γνώσης μέσα από την προσπάθεια της αυτοβελτίωσής τους.

Ε. Ο ρόλος του μαθητή και του εκπαιδευτικού στο νέο Π. Σ.

Στο νέο Π.Σ. (2021) (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768) ο μαθητής τίθεται στο επίκεντρο της προσοχής από τον εκπαιδευτικό. Λόγω της ανομοιογένειας που επικρατεί στο σχολικό περιβάλλον, όχι με κριτήριο την καταγωγή αλλά τα χαρακτηριστικά του μαθητή και με βάση την αρχή της διαφοροποίησης, ο κάθε μαθητής αντιμετωπίζεται ως μονάδα που διακρίνεται για τις δικές του δυνατότητες και αδυναμίες, λαμβάνοντας συγκεκριμένες δραστηριότητες και υλικό προσαρμοσμένο στις δικές του ανάγκες. Ο μαθητής έχει το “*περιθώριο επιλογής*” θεμάτων, ρόλων, δραστηριοτήτων στο γλωσσικό μάθημα, γεγονός που αποδεικνύει ότι η θέση του μαθητή έχει αλλάξει, καθώς μεγιστοποιείται η εμπλοκή του στο γλωσσικό μάθημα, γίνεται δηλαδή πιο ενεργητική η στάση του. Με βάση την αρχή της αυτενέργειας, ο μαθητής κινητοποιείται ανάλογα με τις δυνάμεις που έχει για να κατακτήσει τη γνώση, αναπτύσσει την αυτονομία του, χρησιμοποιώντας στρατηγικές μάθησης, γεγονός που τον καθιστά ενεργό και δημιουργικό μέλος της γνώσης, αναπτύσσοντας τις δεξιότητές του στον γραπτό και προφορικό λόγο, ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή του και την συναισθηματική και γνωστική του κατάσταση.

Ταυτόχρονα αλλάζει και ο ρόλος του εκπαιδευτικού αφού γίνεται πιο “*οργανωτικός, συντονιστικός και εμπνευστικός*” (Υ.Α. 58760/Δ2/10-12-2021, ΦΕΚ Β' 5768) ως προς τον τρόπο οργάνωσης του γλωσσικού μαθήματος και της διδασκαλίας του, καθώς και ως προς τη μέθοδο αξιολόγησης του μαθητή. Ο καθηγητής προσπαθεί να βοηθήσει τον μαθητή ώστε να κατακτήσει τη γνώση και αντιμετωπίσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, καθοδηγώντας τον με γνώμονα το πνεύμα του σεβασμού και της συνεργασίας. Ο καθηγητής λειτουργεί με μεγαλύτερη ευελιξία και προσπαθεί εκ των προτέρων να διευθετήσει καταστάσεις που αφορούν τους μαθητές και τον τρόπο πρόσληψης και διαχείρισης της γνώσης. Τέλος, μέσα από τις αρχές που αναπτύσσει τη διδασκαλία του ο καθηγητής δείχνει ειλικρινές ενδιαφέρον μέσω του διαλόγου και του ευγενικού τρόπου προσέγγισης του κάθε μαθητή ξεχωριστά, βελτιώνοντας έτσι και τη σχέση μεταξύ των μαθητών, καθώς δεν αναδεικνύονται με αρνητικό τρόπο οι αδυναμίες του κάθε μαθητή. Αντίθετα μέσα από ένα πνεύμα συνεργασίας μεταξύ καθηγητή και μαθητή προσεγγίζεται η πρόσβαση στη γνώση.

3. 5 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

1. Ως προς τον τρόπο παρουσίασης/δομή των προγραμμάτων εντοπίζονται οι εξής διαφορές:

Στο Π.Σ. 2003 η αναλυτική απεικόνιση του διαρθρώνεται σε τρεις πίνακες Στόχοι/Θεματικές ενότητες/Ενδεικτικές δραστηριότητες. Αντίθετα, στο Π.Σ. 2021 η απεικόνιση του διαμορφώνεται στα Θεματικά Πεδία/Θεματικές Ενότητες/Προσδοκώμενα Μαθησιακά Αποτελέσματα. Επίσης, στο ισχύον Π.Σ το περιεχόμενό του διακρίνεται σε Γενικό και Ειδικό μέρος. Στο Γενικό Μέρος η διάρθρωση των ενοτήτων είναι η εξής:

1. Εισαγωγή
2. Γενικές Αρχές της Εκπαίδευσης
3. Γενικές Αρχές του Διαθεματικού Ενιαίου Πλαισίου Προγραμμάτων Σπουδών και των Επιμέρους Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών
4. Δομή των Δ.Ε.Π.Π.Σ. και των Α.Π.Σ. των επιμέρους γνωστικών αντικειμένων
5. Αξιολόγηση του μαθητή.

Στο ειδικό μέρος του Π.Σ. η δομή που ακολουθείται είναι η εξής:

1. Σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος
2. Άξονες, γενικοί στόχοι, θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης
3. Διδακτική μεθοδολογία
4. Αξιολόγηση
5. Διδακτικό υλικό
6. Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού.

Ακόμη, στο Νέο Π.Σ. (2021) αλλάζει ο τρόπος ορισμού του, ο οποίος προωθείται μέσω νέων ενοτήτων και έχει την παρακάτω δομή:

- A. Φυσιογνωμία προγράμματος
- B. Σκοποθεσία (Γενικοί σκοποί- ειδικοί στόχοι)

Γ. Περιεχόμενο/Θεματικά πεδία

Δ. Διδακτική πλαισίωση/Σχεδιασμός μάθησης

Ε. Αξιολόγηση

Στ. Αναλυτική απεικόνιση προγράμματος

2. Ως προς το περιεχόμενο των προγραμμάτων σπουδών, του ισχύοντος (2003) και του νέου (2021), εντοπίζονται τα εξής:

Πίνακας 1:

<u>Προσθήκες νέων κεφαλαίων-</u> Νέα Κεφάλαια του Π.Σ. <u>που δεν υπήρχαν</u> στο Π.Σ. 2003.
1. Φυσιογνωμία προγράμματος
2. Περιεχόμενο/Θεματικά πεδία
3. Διδακτική πλαισίωση/Σχεδιασμός μάθησης
4. Αναλυτική απεικόνιση προγράμματος
5. Διαφοροποιημένη διδασκαλία

Ειδικότερα: Το κεφάλαιο «Φυσιογνωμία προγράμματος» δεν αποτελεί στην ουσία νέο κεφάλαιο, καθώς περιέχει τα χαρακτηριστικά της νεοελληνικής γλώσσας ως γνωστικού αντικειμένου και ως κεφάλαιο αντικατέστησε την «Εισαγωγή» του Π.Σ 2003. Ακόμη, το κεφάλαιο «Περιεχόμενο/θεματικά πεδία» αποτελεί νέα προσθήκη στο νέο Π.Σ. Το κεφάλαιο «Διδακτική πλαισίωση/σχεδιασμός μάθησης» δεν πρόκειται για νέο κεφάλαιο αλλά για τη διδακτική μεθοδολογία του Π.Σ. 2003. Στο κεφάλαιο αυτό προστέθηκε η ενότητα «Επικοινωνιακές δράσεις ολιστικού χαρακτήρα» για την παραγωγή γραπτών και ψηφιακών κειμένων.

Ακόμη, προστέθηκε η ενότητα «*Διαφοροποιημένη διδασκαλία*» και οι προτεινόμενες επιλογές των εκπαιδευτικών. Η αναλυτική απεικόνιση του Π.Σ. 2021 αποτελεί νέο κεφάλαιο που παρουσιάζει διαγραμματικά το περιεχόμενο της διδασκαλίας της Ν.Ε. μέσω της ταξινόμησής του σε θεματικά πεδία. Στην πραγματικότητα αντικαθιστά το κεφάλαιο «*Άξονες, γενικοί στόχοι, θεμελιώδεις έννοιες της διαθεματικής προσέγγισης*» παρουσιάζοντας αλλαγές ως προς τη διαμόρφωσή του: Η προσθήκη «*θεματικό πεδίο*» αφορά μία μικρή υποδιαίρεση της γλωσσικής διδασκαλίας της Ν.Ε. σε άξονες. Πιο συγκεκριμένα, οι άξονες γνωστικού περιεχομένου του Π.Σ. 2003 «*ακούω και κατανοώ, μιλώ, διαβάζω και κατανοώ, γράφω*» αντικαταστάθηκαν από το «*θεματικό πεδίο*» και

οι «γενικοί στόχοι» αντικαταστάθηκαν από τα «προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα». Οι άξονες γνωστικού περιεχομένου διαμορφώθηκαν σε «θεματικό πεδίο» που διακρίνεται στους «Πόρους κειμενικού σχεδιασμού, Μετεπικοινωνιακή Επίγνωση, Διαδικασίες Σχεδιασμού Κειμένων».

Πίνακας 2:

Αλλαγές και Προσθήκες <u>στα κοινά κεφάλαια</u> των δύο Π.Σ.
1. «Σκοποθεσία»
2. «Αξιολόγηση»
3. «Διδακτική μεθοδολογία»

Οι αλλαγές και προσθήκες που εντοπίζονται στο νέο Π.Σ. είναι οι εξής: «Ο σκοπός της διδασκαλίας του μαθήματος» μετονομάστηκε σε «γενικοί σκοποί». Οι «ειδικοί σκοποί» μετονομάστηκαν σε «γενικούς στόχους». Οι «γενικοί στόχοι» μετονομάστηκαν σε «προσδοκώμενα αποτελέσματα» επικεντρωμένα στις ενέργειες/πρακτικές των μαθητών που θα τους βοηθήσουν να κατακτήσουν τη πρότυπη γλώσσα. Ακόμη, στο κεφάλαιο «αξιολόγηση» προστέθηκε η διαίρεση των μορφών της διαμορφωτικής αξιολόγησης, σε άτυπη, τυπική, συνεχής και αυτοαξιολόγηση. Τέλος, στο κεφάλαιο «διδακτική μεθοδολογία» που μετονομάστηκε σε «διδακτική πλαισίωση», η διδασκαλία που διατυπωνόταν στους άξονες «συνειδητοποίηση και οργάνωση δομών, διεύρυνση, καλλιέργεια και εμπλουτισμός του μαθητή και ανάπτυξη δημιουργικής ικανότητας» άλλαξε εντελώς. Το περιεχόμενο και η στοχοθεσία και των τριών τάξεων για τη μεθοδολογία της νέας ελληνικής αναλύεται με βάση τους παρακάτω άξονες: «Πόροι σχεδιασμού νοημάτων του κειμένου, μετεπικοινωνιακή επίγνωση, διαδικασίες σχεδιασμού κειμένων».

Στο νέο πρόγραμμα σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα προστίθενται νέα στοιχεία σε σύγκριση με αυτό του 2003, τα οποία αναγράφονται στους πίνακες 6,7,8:

<u>Πίνακας 3. Προσθήκες για την Α΄ Γυμνασίου:</u>
<u>Στην ύλη και στη θεματική ενότητα «Πόροι κειμενικού σχεδιασμού» εντοπίζονται οι εξής προσθέσεις στην Α΄ Γυμνασίου:</u>

1. Γίνεται αναφορά στη διεύρυνση σχηματικής γνώσης μέσω της ανάγνωσης διαφόρων κειμένων με στόχο να αναπτυχθεί η πνευματική, αισθητική και κοινωνική διάσταση της προσωπικότητας των μαθητών.
2. Επιδιωκόμενο αποτέλεσμα είναι η αντίληψη της μεταγλώσσας/της ορολογίας στο γλωσσικό σύστημα.
3. Στην ενότητα «*σχηματική γνώση*» οι μαθητές μέσω της ανάγνωσης των κειμένων διευρύνουν τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους για τον κόσμο και το κοινωνικοπολιτισμικό περιβάλλον.
4. Προστίθεται η θεματική ενότητα «*Σημειωτικοί τρόποι*» και η αναγνώριση μη γλωσσικών σημειωτικών τρόπων.
5. Προστέθηκε ως επιδιωκόμενο αποτέλεσμα η αναγνώριση και ο σχηματισμός χαμηλής, υψηλής και λόγιας ποικιλίας.

Στην ύλη και στις παρακάτω θεματικές ενότητες εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Α΄ Γυμνασίου:

Πρόσληψη προφορικών – γραπτών κειμένων

6. Στην στήλη «*διαδικασίες σχεδιασμού κειμένων*» για την πρόσληψη και παραγωγή λόγου προστίθενται για πρώτη φορά τα «*ψηφιακά κείμενα, όπως οι ιστοσελίδες, τα ιστολόγια και τα πολυτροπικά κείμενα*».
7. Στα προσδοκώμενα αποτελέσματα του νέου Π.Σ. προστίθεται μία νέα παράμετρος για τη θεματική ενότητα της πρόσληψης κειμένων. Πρόκειται για την «*αξιολόγηση γλωσσικών και δομικών επιλογών σε μη διαδραστικά και σε συνομιλιακά προφορικά κείμενα, με άξονα το περιεχόμενο και τις προθέσεις των ομιλητών/τριών*».
8. Οι μαθητές καλούνται να διαμορφώνουν διάγραμμα ή εννοιολογικό χάρτη του περιεχομένου του κειμένου που διαβάζουν.

Παραγωγή προφορικών – γραπτών κειμένων

9. Στις θεματικές ενότητες προστίθενται οι στρατηγικές, «*προσληπτικές και παραγωγικές*», που αποτελούν βασικό στόχο της γλωσσικής διδασκαλίας. Αυτές θα πρέπει να αναπτύσσονται από τους μαθητές/τριες για την πρόσληψη και την παραγωγή λόγου.
10. Η παραγωγή κειμένων αφορά συγκεκριμένα «*προσχεδιασμένα μη διαδραστικά ή και συνομιλιακά κείμενα*» ώστε να μπορούν να ανταποκριθούν οι μαθητές σε επικοινωνιακά συμβάντα.

11. Στην πρόσληψη κειμένων προωθείται η παραγωγή ψηφιακού κειμένου μέσω τριών σταδίων με τη χρήση «ψηφιακών εγγράφων διαμοιραζόμενης επιφάνειας, ιστοτόπων διαδραστικού χαρακτήρα με δυνατότητα αναδιαμόρφωσης του περιεχομένου τους από τους χρήστες, κοινού υπολογιστή από ομάδα μαθητών/-τριών ή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας».

Στην ύλη και στο θεματικό πεδίο «Μετεπικοινωνιακή επίγνωση» εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Α΄ Γυμνασίου:

12. Ένα θεματικό πεδίο που προστέθηκε στο Νέο Π.Σ. είναι ο στόχος της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης με σκοπό οι μαθητές/τριες να προβαίνουν στις ανάλογες διαπιστώσεις για το κοινωνικό και επικοινωνιακό περιβάλλον κατά την πρόσληψη και παραγωγή κειμένων, αφού ανάλογα με αυτό διαμορφώνονται η γραμματική, το λεξιλόγιο, η δομή και το ύφος του κειμένου.

Στην ύλη και στο θεματικό πεδίο «Στάσεις για τις γλώσσες και τις γλωσσικές ποικιλίες» εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Α΄ Γυμνασίου:

13. Οι μαθητές θα πρέπει να εκτιμούν τη δημιουργικότητα κάθε γλώσσας και να αξιολογούν τη γλωσσική μεταβολή.

Πίνακας 4. Προσθέσεις για την Β΄ Γυμνασίου

Στην ύλη και στη θεματική ενότητα «Πόροι κειμενικού σχεδιασμού» εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Β΄ Γυμνασίου:

14. Γίνεται αναφορά στη διεύρυνση σχηματικής γνώσης μέσω της ανάγνωσης διαφόρων κειμένων με στόχο να καλλιεργήσουν όλες της διαστάσεις της προσωπικότητάς τους οι μαθητές/τριες.
15. Οι μαθητές καλούνται να αντιλαμβάνονται τη μεταγλώσσα/ορολογία που συνδέεται με τις συντακτικές λειτουργίες και τις σημασιολογικές διαστάσεις του γλωσσικού συστήματος.
16. Στην ενότητα «σχηματική γνώση» οι μαθητές μέσω της ανάγνωσης εκτεταμένων κειμένων καλούνται να διευρύνουν τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους.

17. Προστίθεται η θεματική ενότητα «*Σημειωτικοί τρόποι*» και η αναγνώριση μη γλωσσικών σημειωτικών τρόπων για το καθορισμό του νοήματος.
18. Οι μαθητές καλούνται να εντοπίζουν την αντιγραμματικότητα και να εξηγούν τη πηγή της.

Στην ύλη και στις παρακάτω θεματικές ενότητες εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Β΄ Γυμνασίου:

Πρόσληψη προφορικών-γραπτών κειμένων

19. Στην στήλη «*διαδικασίες σχεδιασμού κειμένων*» για την πρόσληψη και παραγωγή λόγου προστίθενται για πρώτη φορά τα «*ψηφιακά κείμενα, όπως οι ιστοσελίδες, τα ιστολόγια και τα πολυτροπικά κείμενα*». Μάλιστα προτείνεται η συμμετοχή σε σύγχρονες ή ασύγχρονες μορφές ψηφιακής συνομιλιακής επικοινωνίας.
20. Στις θεματικές ενότητες προστίθενται οι στρατηγικές, «*προσληπτικές και παραγωγικές*», που αποτελούν βασικό στόχο της γλωσσικής διδασκαλίας. Αυτές θα πρέπει να αναπτύσσονται από τους μαθητές/τριες για την πρόσληψη και την παραγωγή λόγου.

Παραγωγή προφορικών-γραπτών κειμένων

21. Στις θεματικές ενότητες προστίθενται οι στρατηγικές, «*προσληπτικές και παραγωγικές*», που αποτελούν βασικό στόχο της γλωσσικής διδασκαλίας. Αυτές θα πρέπει να αναπτύσσονται από τους μαθητές/τριες για την πρόσληψη και την παραγωγή λόγου.
22. Στην πρόσληψη κειμένων προωθείται η παραγωγή ψηφιακού κειμένου μέσω τριών σταδίων με τη χρήση «*ψηφιακών εγγράφων διαμοιραζόμενης επιφάνειας, ιστοτόπων διαδραστικού χαρακτήρα με δυνατότητα αναδιαμόρφωσης του περιεχομένου τους από τους χρήστες, κοινού υπολογιστή από ομάδα μαθητών/-τριών ή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας*».

Στην ύλη και στο θεματικό πεδίο «*Μετεπικοινωνιακή επίγνωση* » εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Β΄ Γυμνασίου:

23. Ένα θεματικό πεδίο που προστέθηκε στο Νέο Π.Σ. είναι ο στόχος της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης με σκοπό οι μαθητές/τριες να προβαίνουν στις ανάλογες διαπιστώσεις για το κοινωνικό και επικοινωνιακό περιβάλλον κατά

την πρόσληψη και παραγωγή κειμένων, αφού ανάλογα με αυτό διαμορφώνονται η γραμματική, το λεξιλόγιο, η δομή και το ύφος του κειμένου.

Στην ύλη και στο θεματικό πεδίο «Στάσεις για τις γλώσσες και τις γλωσσικές ποικιλίες» εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Β΄ Γυμνασίου:

24. Ένα θεματικό πεδίο που προστέθηκε είναι «Οι στάσεις για τις γλώσσες, τη γλωσσική μεταβολή και για τις γλωσσικές ποικιλίες» που αποτελεί προβλεπόμενο στόχο για τους μαθητές του Γυμνασίου. Οι μαθητές μόνο στην Β΄ Γυμνασίου καλούνται να έρχονται σε επαφή με την γλωσσική ποικιλότητα, μέρος της οποίας είναι η επίσημη γλώσσα και τα χαρακτηριστικά της (γεωγραφικά, κοινωνικά, υφολογικά).

Πίνακας 5. Προσθέσεις για την Γ΄ Γυμνασίου

Στην ύλη και στη θεματική ενότητα «Πόροι κειμενικού σχεδιασμού» εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Γ΄ Γυμνασίου:

25. Γίνεται αναφορά στη διεύρυνση σχηματικής γνώσης μέσω της ανάγνωσης διαφόρων κειμένων με στόχο να αναπτύξουν όλες τις πτυχές της προσωπικότητάς τους οι μαθητές και να καλλιεργήσουν τη γλωσσική τους επάρκεια.
26. Στόχος αποτελεί η λεξικογραφική επίγνωση, προσδοκώμενο αποτέλεσμα που δεν εμφανίζεται στις υπόλοιπες τάξεις του Γυμνασίου και στο ισχύον Π.Σ.
27. Προστίθεται η θεματική ενότητα «Σημειωτικοί τρόποι» και η αναγνώριση μη γλωσσικών σημειωτικών τρόπων για τη δημιουργία ενός νοήματος.
28. Στην ενότητα «σχηματική γνώση» οι μαθητές μέσω της ανάγνωσης ολόκληρων κειμένων καλούνται να διευρύνουν τις προϋπάρχουσες γνώσεις τους για τον κόσμο.

Στην ύλη και στις παρακάτω θεματικές ενότητες εντοπίζονται οι εξής προσθέσεις στην Γ΄ Γυμνασίου:

Πρόσληψη προφορικών – γραπτών κειμένων

29. Οι μαθητές καλούνται να εμπλέκονται σε δραστηριότητες μεγαλόφωνης ανάγνωσης κειμένων ώστε να αποδίδουν παραστατικά το κειμενικό νόημα.

30. Προτείνεται στους μαθητές η επιλογή κατάλληλης εισόδου και υπερσυνδέσμων σε μία ιστοσελίδα με βάση τα ενδιαφέροντα του καθενός.

Παραγωγή προφορικών – γραπτών κειμένων

31. Στις θεματικές ενότητες προστίθενται οι στρατηγικές, *«προσληπτικές και παραγωγικές»*, που αποτελούν βασικό στόχο της γλωσσικής διδασκαλίας. Αυτές θα πρέπει να αναπτύσσονται από τους μαθητές/τριες για την πρόσληψη και την παραγωγή λόγου.

32. Στην πρόσληψη κειμένων προωθείται η παραγωγή ψηφιακού κειμένου μέσω τριών σταδίων με τη χρήση *«ψηφιακών εγγράφων διαμοιραζόμενης επιφάνειας, ιστοτόπων διαδραστικού χαρακτήρα με δυνατότητα αναδιαμόρφωσης του περιεχομένου τους από τους χρήστες, κοινού υπολογιστή από ομάδα μαθητών/-τριών ή ηλεκτρονικής αλληλογραφίας»*.

Στην ύλη και στο θεματικό πεδίο «Μετεπικοινωνιακή επίγνωση» εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Γ΄ Γυμνασίου:

33. Ένα θεματικό πεδίο που προστέθηκε στο Νέο Π.Σ. είναι ο στόχος της μετεπικοινωνιακής επίγνωσης με σκοπό οι μαθητές/τριες να προβαίνουν στις ανάλογες διαπιστώσεις για το κοινωνικό και επικοινωνιακό περιβάλλον κατά την πρόσληψη και παραγωγή κειμένων, αφού ανάλογα με αυτό διαμορφώνονται η γραμματική, το λεξιλόγιο, η δομή και το ύφος του κειμένου.

Στην ύλη και στο θεματικό πεδίο «Στάσεις για τις γλώσσες και τις γλωσσικές ποικιλίες» εντοπίζονται οι εξής προσθήκες στην Γ΄ Γυμνασίου:

34. Ένα θεματικό πεδίο που προστέθηκε είναι *«Οι στάσεις για τις γλώσσες και για τις γλωσσικές ποικιλίες»* που αποτελεί προβλεπόμενο στόχο για τους μαθητές του Γυμνασίου. Οι μαθητές μόνο στην Γ΄ Γυμνασίου καλούνται να έρχονται σε επαφή με την επίσημη γλώσσα που αποτελεί μία γλωσσική ποικιλία, τα χαρακτηριστικά της (γεωγραφικά, κοινωνικά) και τους λόγους – πολιτικούς, ιστορικούς, πολιτισμικούς- που διαθέτει ιδιαίτερο κύρος.

Στους πίνακες 6, 7 και 8 εμφανίζονται οι προσθήκες που έγιναν στα κοινά κεφάλαια των δύο προγραμμάτων σπουδών. Η παρουσίαση των προσθηκών γίνεται κατά κεφάλαιο. Το σύνολο των νέων προσθηκών στο Π.Σ. του 2021 είναι 34. Στους πίνακες γίνονται αναφορές στις προσθήκες και των τριών τάξεων εστιάζοντας σε αναφορές που

θεωρούμε ότι εξυπηρετούν τον κριτικό γραμματισμό, και την επικοινωνιακή προσέγγιση της γλώσσας, ενώ οι υπόλοιπες όχι. Ιδιαίτερα σημαντική προσθήκη αποτελεί η διδασκαλία πρόσληψης και παραγωγής κειμένων -γραπτών και προφορικών- μέσω του διαδικαστικού μοντέλου (προσυγγραφικό, συγγραφικό, μετασυγγραφικό).

Εξαλείψεις

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα σημεία εκείνα του Π.Σ. 2003 τα οποία αφαιρέθηκαν και δεν υπάρχουν στο πρόγραμμα του 2021.

Πίνακας 6:

<u>Κεφάλαια-ενότητες που υπήρχαν στο Π.Σ. 2003 και αφαιρέθηκαν στο νέο Π.Σ.</u>
<ol style="list-style-type: none">1. Ενδεικτικές δραστηριότητες.2. Προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας.3. Διδακτικό υλικό.4. Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού.

Πίνακας 7:

<u>Εξαλείψεις στο περιεχόμενο του ισχύοντος Π.Σ.</u>
<ol style="list-style-type: none">1. Η αρίθμηση των θεματικών ενοτήτων και για τις τρεις τάξεις του Γυμνασίου (1^η ενότητα, 2^η ενότητα κλπ.).2. Οι άξονες γνωστικού περιεχομένου «<i>ακούω και κατανοώ, μιλώ, διαβάζω και κατανοώ, γράφω</i>».3. Οι ενδεικτικές διαθεματικές δραστηριότητες αφαιρέθηκαν ως τίτλος από το Π.Σ του 2021.4. Τα προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας για όλες τις τάξεις του Γυμνασίου.

Πίνακας 8:

<u>Στην ύλη εντοπίζονται οι εξής εξαλείψεις για το γνωστικό αντικείμενο της Ν.Ε. Γλώσσας από το Π.Σ. του 2003:</u>
<ol style="list-style-type: none">1. Ο εντοπισμός παραγλωσσικών και εξωγλωσσικών στοιχείων ενός ομιλητή (Α΄ Γυμνασίου) (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

2. Η διόρθωση κειμένου με την βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή (Β΄ Γυμνασίου) (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).
3. Ο σχεδιασμός και οι συγγραφή ερευνητικών εργασιών –ατομικών ή ομαδικών- μέσω σχολικών βιβλίων, διαδικτύου, βιβλιοθηκών (Γ΄ Γυμνασίου) (Δ.Ε.Π.Π.Σ., 2003).

Οι ενδεικτικές δραστηριότητες αφαιρέθηκαν ως τίτλος από το νέο Π.Σ., όπως και το διδακτικό υλικό και οι Προδιαγραφές βιβλίων και λοιπού διδακτικού υλικού που πλέον δεν υπάρχουν ως ενότητες. Τα προτεινόμενα διαθεματικά σχέδια εργασίας του Π.Σ. 2003 αφαιρέθηκαν ως σύνολο από τη δεξιά στήλη του πίνακα και προστέθηκαν στο νέο Π.Σ. (2021) ως Θεματική ενότητα με τον τίτλο «διαθεματική προσέγγιση» στο θεματικό πεδίο σχηματική γνώση/πρόσληψη εκτεταμένων κειμένων. Συγκεκριμένα, για την Α΄ Γυμνασίου μέσω της διαθεματικής προσέγγισης, προτείνεται η ανάγνωση κειμένων άλλων γνωστικών αντικειμένων με σκοπό να εμπλουτίσουν τη θεματική τους γνώση. Στην Β΄ Γυμνασίου, επαναλαμβάνονται οι ίδιες οδηγίες αλλά για την ανάγνωση “ορισμένων κειμένων” ενώ για την Γ΄ Γυμνασίου η διαθεματική προσέγγιση αφορά την ανάγνωση «εκτεταμένων κειμένων».

Επαναλήψεις

Μολονότι η έννοια της διαθεματικότητας δεν αποτελεί ξεχωριστή ενότητα στο νέο Π.Σ., όπως στο ισχύον, στο οποίο προτείνονται και διαθεματικές δραστηριότητες, εντούτοις υπάρχουν επαναλήψεις αναφορικά με τη διαθεματικότητα στο γλωσσικό μάθημα, σε όλες τις τάξεις του Γυμνασίου. Μέσα από την προσεκτική ανάγνωση του προγράμματος σπουδών του 2021 φαίνεται πως όρος της «διαθεματικότητας» μπορεί να μην αποτελεί τη βασική διδακτική αρχή, όπως το πρόγραμμα στο ισχύον πρόγραμμα, ωστόσο δεν απουσιάζει από το νέο Π.Σ., καθώς υπάρχει ένα μικρό δείγμα αναφορών που διατηρείται σε αυτό (βλ. Πίνακας 6).

Πίνακας 9. Επαναλήψεις στο νέο Π.Σ. 2021

1. Ανάγνωση εκτεταμένων κειμένων στο πλαίσιο διδασκαλίας άλλων γνωστικών αντικειμένων (για την Α΄ Γυμνασίου)
2. Σύνδεση των κειμένων που αξιοποιήθηκαν σε άλλα αντικείμενα με κείμενα του γλωσσικού μαθήματος (για την Β΄ και Γ΄ Γυμνασίου)

Από την προσεκτική παρατήρηση των πινάκων που αναφέρονται στις προσθέσεις και τις αφαιρέσεις που εντοπίστηκαν, διαπιστώνεται ότι το πρόγραμμα σπουδών του 2003 αναπαράγεται σε εκείνο του 2021, όμως σε πολλά σημεία ανατρέπονται και αναιρούνται στοιχεία για το περιεχόμενο, την ύλη και τη μέθοδο διδασκαλίας της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Στόχος του προγράμματος του 2003 είναι η προβολή της διαθεματικότητας και της επικοινωνιακής προσέγγισης της γλώσσας ενώ στόχος του προγράμματος το 2021 είναι η τήρηση των βασικών αρχών του ισχύοντος προγράμματος, με την επιλογή της ανανέωσης και της αναβάθμισης αυτού μέσω μίας σύγχρονης διδακτικής προσέγγισης. Με τη σύγχρονη διδακτική προσέγγιση που ακολουθείται επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας καθίσταται ο/η μαθητής/τρια και η γλωσσική του/της επάρκεια στην πρότυπη γλώσσα, η οποία θα επιτευχθεί μέσω απαιτητικών δραστηριοτήτων και σε συνεργασία με τον εκπαιδευτικό. Το νέο Π.Σ. εστιάζει στη καλλιέργεια του γραμματισμού -κοινωνικού και κριτικού- στα μαθησιακά αποτελέσματα, τις γνώσεις και τις δεξιότητες που θα αποκτήσουν οι μαθητές μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας.

Μάλιστα, στόχος του νέου προγράμματος είναι η ανάπτυξη του κριτικού γραμματισμού μέσω των θεματικών πεδίων που προτείνονται, καθώς και του ψηφιακού γραμματισμού, ώστε οι μαθητές να μπορούν να ανταποκριθούν σε ποικίλα περιβάλλοντα επικοινωνίας στη σημερινή εποχή. Ακόμη, οι προσθήκες στα κοινά κεφάλαια συνάδουν με τη φιλοσοφία του παλαιότερου προγράμματος σπουδών, λειτουργώντας συμπληρωματικά σε αυτό. Τέλος, η πιο σημαντική διαφορά στον τρόπο παρουσίασης, αλλά και στην ουσία που παρατηρείται στο νέο πρόγραμμα σπουδών αφορά την αναλυτική απεικόνιση του προγράμματος.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κύριος στόχος αυτής της μεταπτυχιακής διατριβής ήταν να προσεγγιστούν κριτικά και συγκριτικά τα επίσημα προγράμματα σπουδών για το Γυμνάσιο στη χώρα μας, του ισχύοντος (ΦΕΚ 303B/13-03-2003) με το νέο Π.Σ. (ΦΕΚ 5768/10-12-2021) για την Ν.Ε. Γλώσσα. Κατά την μελέτη αυτών των προγραμμάτων επικεντρωθήκαμε στις γλωσσικές προσεγγίσεις για τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, καθώς και στις προσθέσεις και τις εξαλείψεις που παρουσιάζονται στο περιεχόμενο του Νέου Π.Σ. του 2021, συγκριτικά με το ισχύον Π.Σ. του 2003. Η ενσωμάτωση των γλωσσικών προσεγγίσεων στα Π.Σ. συμβάλλει στην αναγνώριση του γλωσσικού φαινομένου μέσω της διδασκαλίας της λειτουργικής, κριτικής και επικοινωνιακής χρήσης της γλώσσας, καθώς και στην ανάπτυξη προτάσεων για τη διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας από τους εκπαιδευτικούς του γνωστικού αντικειμένου. Με τη υιοθέτηση των γλωσσοδιδακτικών προσεγγίσεων αξιοποιούνται σύγχρονες τεχνικές στη διδασκαλία της Ν.Ε., οι οποίες λειτουργούν αποτελεσματικά στη μάθηση των μαθητών/τριών, στη προσέγγιση διδασκαλίας από τους εκπαιδευτικούς, στην εξοικείωση και των δύο πλευρών με το εκπαιδευτικό υλικό και στην διαπίστωση πλεονεκτημάτων ή μειονεκτημάτων που προκύπτουν από τις οδηγίες διδασκαλίας του συγκεκριμένου μαθήματος.

Αρχίζοντας από το Π.Σ. του 2003, η διδασκαλία κινείται σε δύο άξονες: στην επικοινωνιακή-κειμενοκεντρική προσέγγιση της γλωσσικής διδασκαλίας και στη διαθεματική προσέγγιση. Πρώτα-πρώτα, η γλώσσα προσεγγίζεται με βάση την επικοινωνιακή-λειτουργική της χρήση και οι μαθητές/τριες εξοικειώνονται με κειμενικά είδη σε αυθεντικές περιστάσεις επικοινωνίας. Στόχος αποτέλεσε λοιπόν η προσαρμογή του σχολείου στις επικοινωνιακές ανάγκες της κοινωνίας προετοιμάζοντας τους μαθητές/τριες μέσα από την νοητική και συναισθηματική ανάπτυξη τους σεβόμενοι τις ανθρωπιστικές αξίες και αποδεχόμενοι το διαφορετικό στη σύγχρονη κοινωνία. Έπειτα, αξίζει να αναφέρουμε σχετικά με το ισχύον Π.Σ. για τη διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας, ότι επρόκειτο για ένα σύγχρονο, για την εποχή του, εργαλείο των εκπαιδευτικών για την εκπαίδευση των μαθητών/τριών, καθώς σε αυτό εισήχθη για πρώτη φορά η έννοια της διαθεματικότητας. Οι γνώσεις για τους μαθητές/τριες καθορίζονται μέσα σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και αποτυπώνονται μέσω των στόχων και των δραστηριοτήτων και είναι διαθεματικές, δηλαδή προσεγγίζεται η

διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας και δια μέσου άλλων μαθημάτων. Επίσης, στο ΔΕΠΠΣ του 2003 δίνεται έμφαση στην καλλιέργεια και ανάπτυξη μεταγλωσσικών δεξιοτήτων προσαρμοσμένων στις ανάγκες του συνόλου των μαθητών/τριών, ώστε αυτοί να μπορούν να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν έννοιες, φαινόμενα και διαδικασίες. Σημαντικό στοιχείο ήταν η αναγνώριση προ υπαρχουσών γνώσεων των μαθητών, κάνοντας σαφή τη σύνδεση του σχολείου με τη καθημερινή ζωή.

Στο πλαίσιο διεθνοποίησης του πολιτισμού και παγκοσμιοποίησης της οικονομίας η διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας διαμορφώθηκε με τα παραπάνω στοιχεία ώστε να αποτελέσει έναν οδηγό χρήσιμο που θα συνέβαλε στην ανάπτυξη της προσωπικότητας των μαθητών/τριών με ελεύθερη και δημοκρατική σκέψη, εθνική αυτογνωσία και ισχυρό πνεύμα, ικανό να αντιμετωπίσει τον φόβο και την προκατάληψη στη σύγχρονη εποχή.

Αναφορικά με το Π.Σ. του 2021, η διδασκαλία εξακολουθεί να κινείται στον άξονα της επικοινωνιακής προσέγγισης, δεν την καταργεί, αλλά συμπληρώνεται με την προσέγγιση του λειτουργικού και κριτικού γραμματισμού αφού λαμβάνεται υπόψη και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο και η διαμόρφωση του ρόλου των μαθητών/τριών ως πολίτες στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Η παιδεία και η διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας αναβαθμίζεται ποιοτικά και διαμορφώνεται μέσω της ολιστικής προσέγγισης που υιοθετείται στο νέο Π.Σ, γεγονός που σημαίνει ότι ο στόχος σχεδιασμού του είναι η αποτελεσματική λειτουργία του σχολικού συστήματος, ενός συστήματος που θα προετοιμάζει κατάλληλα τους/τις μαθητές/τριες για να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες προκλήσεις. Με την διδασκαλία της γλώσσας και με γνώμονα την ολιστική προσέγγιση οι μαθητές/τριες κατακτούν τη γλώσσα μέσω των κοινωνικοπολιτισμικών θεωρήσεων που σημαίνει ότι συνδέονται με την κοινότητα, την κουλτούρα αυτής και τις αξίες της, χρησιμοποιώντας τη γλώσσα με σκοπό την επικοινωνία, την συγκρότηση των γνώσεών τους, τη μάθηση, την ανακάλυψη καθώς και την εξέλιξή τους, κοινωνική, προσωπική, συναισθηματική.

Το νέο Π.Σ. για το σύγχρονο σχολείο προωθεί τη κριτική και δημιουργική σκέψη ως πνευματικές λειτουργίες και δεξιότητες, μέσω των οποίων οι μαθητές/τριες θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις νέες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες μέσω της ανάλυσης και της αξιολόγησης συγκεκριμένων νοημάτων. Γι' αυτό προτείνεται η γλωσσική επάρκεια όλων των μαθητών/τριών στην πρότυπη γλώσσα και στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου σε κειμενικές και επικοινωνιακές πρακτικές με την ενσωμάτωση του ψηφιακού γραμματισμού, ώστε να καλλιεργηθούν οι γλωσσικές δεξιότητες και να

καταστούν οι εμπλεκόμενοι στη μάθηση κριτικά εγγράμματα υποκείμενα. Οι μαθητές/τριες ασκούνται σε δεξιότητες κριτικής επεξεργασίας των κειμένων προκειμένου να κατανοήσουν τη λειτουργική χρήση των γλωσσικών στοιχείων στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας. Μέσα από τη διαπραγμάτευση των κειμένων, με βάση τις αρχές του κριτικού γραμματισμού, οι μαθητές/τριες κατασκευάζουν νοήματα με γλωσσικά και ιδεολογικά χαρακτηριστικά ώστε να αναπτύξουν τη λειτουργική και κριτική γλωσσική επίγνωσή τους.

Ακόμη, το νέο Π.Σ. εστιάζει στην αλληλεπίδραση μεταξύ των μαθητών και των μαθημάτων. Η άποψη αυτή στηρίζεται στο γεγονός ότι προωθούνται οι ομαδοσυνεργατικές πρακτικές στο γλωσσικό μάθημα, καθώς και η συνεργασία με καθηγητές άλλων γνωστικών αντικειμένων σε διαθεματικό πλαίσιο ώστε οι μαθητές να κατακτήσουν τη γνώση. Επιπλέον, μέσω της εξατομίκευσης της γλωσσικής διδασκαλίας η μάθηση επιτυγχάνεται χωρίς αυταρχισμό αλλά με κίνητρα για μάθηση. Οι μαθητές/τριες οδηγούνται πέρα από τη νοητική και γνωστική ανάπτυξη, στην απόκτηση επικοινωνιακών και κοινωνικών δεξιοτήτων, που προσδίδουν αυτοπεποίθηση στους μαθητές/τριες, ικανότητα διαχείρισης των γνώσεων και των συναισθημάτων. Οι μαθητές/τριες ξεχωρίζονται και αξιολογούνται πιο εύκολα, ανάλογα με τις δυνατότητές τους γεγονός που δεν δημιουργεί άγχος, αποξένωση και ματαίωση. Οι παραπάνω διαπιστώσεις αποδεικνύουν ότι δεν υφίσταται ένας αυστηρός διαχωρισμός στο τρόπο μάθησης αλλά μία συνδυαστική μέθοδος κατάκτησης της γνώσης που καθιστά τους μαθητές/τριες δημιουργικούς στη χρήση της γλώσσας στη καθημερινότητά τους.

Και στα δύο προγράμματα η διδασκαλία της γλώσσας δεν στηρίζεται πλέον στην αυστηρή και στεία γνώση αλλά σε επιδιωκόμενες γνώσεις και δεξιότητες ανάλογα με το επίπεδο επικοινωνιακής ικανότητας των μαθητών/τριών. Επίσης, στα Π.Σ. κυριαρχεί ο μαθητοκεντρικός σχεδιασμός γεγονός που σημαίνει ότι στόχος είναι η κατάκτηση γνώσεων των μαθητών μέσα από υποστηρικτικές σχέσεις με τον εκπαιδευτικό, αντί της μονόπλευρης μετάδοσης γνώσεων μέσω ενός εκπαιδευτικού-αυθεντία. Ακόμη, είναι φανερό η παρουσία της αξιοποίησης της τεχνολογίας στην εκπαιδευτική διαδικασία. Τέλος, επιδιώκεται η σύνδεση με το περιβάλλον –κοινωνικό, πολιτισμικό, επικοινωνιακό, τεχνολογικό- μέσω της αποτελεσματικής επικοινωνίας και της διαθεματικότητας που παρουσιάζεται στα Π.Σ., πρόταση που κάνει τους μαθητές/τριες να αποκτούν τη διάθεση για γνώση, τους βοηθά να προσαρμόζονται και να ανταποκρίνονται στο κοινωνικό πλαίσιο και εν τέλει να νιώθουν μέρος αυτού.

Ως προς τις διαφορές, παρουσιάζονται αρχικά δομικές αλλαγές, καθώς και στα δύο Π.Σ. το περιεχόμενο ταξινομείται διαφορετικά με την αντικατάσταση συγκεκριμένων όρων. Στο Π.Σ. του 2003, η διδασκαλία ταξινομείται σε άξονες γνωστικού περιεχομένου: «Ακούω και κατανοώ, Μιλώ, Διαβάζω και κατανοώ, Γράφω». Αντίθετα, στο Π.Σ. του 2021, η διδασκαλία ταξινομείται σε θεματικά πεδία: «Α. Διαθέσιμοι πόροι για τον σχεδιασμό του κειμένου, Β. Μετεπικοινωνιακή επίγνωση, Γ. Διαδικασία κειμενικού σχεδιασμού, Δ. Στάσεις για τη γλώσσα». Ακόμη, το νέο Π.Σ. έχει ως αφηρητά τα «Προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα» ενώ το ισχύον Π.Σ. τις «Ενδεικτικές δραστηριότητες και τα διαθεματικά σχέδια εργασίας». Επιπροσθέτως, ως προς το σκοπό της διδασκαλίας, το Π.Σ. του 2003 αποσκοπεί στην ανάπτυξη του λόγου ως επικοινωνιακή δεξιότητα των μαθητών/τριών σε σχέση με το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο, ενώ το Π.Σ. του 2021 αποσκοπεί κριτική αντιμετώπιση του γραπτού ή του προφορικού λόγου και στη διασύνδεση του λόγου με το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο μέσω της κριτικής διαπραγμάτευση των νοημάτων που παράγονται σε γραπτό, προφορικό ή ψηφιακό επίπεδο στο σύγχρονο κοινωνικό περιβάλλον.

Στο περιεχόμενο των δύο Π.Σ. φαίνεται πως ο εκπαιδευτικός και ο μαθητής έχει διαφορετικό ρόλο στην εκπαιδευτική πράξη, ρόλος που επιβάλλεται από τις κοινωνικοπολιτικές αλλαγές που επικρατούν στη χώρα μας. Συγκεκριμένα, στο νέο Π.Σ ο καθηγητής λαμβάνει περισσότερες πρωτοβουλίες και λειτουργεί με μεγαλύτερη ευελιξία κατά τη μαθησιακή διαδικασία, αφού δεν δίνονται στο νέο Π.Σ. συγκεκριμένες οδηγίες μέσω των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, όπως σημειώνονται στο Π.Σ. του 2003. Αντίστοιχα ο/η μαθητής/τρια λειτουργεί με μεγαλύτερη αυτονομία αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες που θα τους βοηθήσουν στην διαδικασία της μάθησης στη σχολική τάξη αλλά και γενικότερα στη ζωή τους. Μάλιστα στο ισχύον πρόγραμμα ο/η μαθητής/τρια εξοικειώνεται με την τεχνολογία μέσω της καθοδήγησης του εκπαιδευτικού ενώ στο Νέο Π.Σ. ο/η μαθητής/τρια κάνει χρήση της τεχνολογίας και των ψηφιακών μέσων (εφαρμογές, ιστοσελίδες, ψηφιακά αρχεία, ψηφιακές πλατφόρμες). Επιπλέον, ως προς το περιεχόμενο, στο Νέο Π.Σ. του 2021 προστίθεται ένα νέο στοιχείο για τη διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας, η διαφοροποίηση και η εφαρμογή της στην εκπαιδευτική πράξη. Στο Π.Σ. του 2021 υιοθετείται μία νέα φιλοσοφία για την εκπαίδευση που στηρίζεται στη διαφορετικότητα του/της μαθητή/τριας και στη διαμόρφωση ενός σχεδίου δράσης από τον εκπαιδευτικό που θα προσαρμόζει τη διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας στο μαθητή ανάλογα με τα ιδιαίτερα

χαρακτηριστικά του. Με την προσέγγιση της διαφοροποιημένης διδασκαλίας ο/η κάθε μαθητής/τρια θα αντιμετωπίζεται ως ξεχωριστή προσωπικότητα μέσα στο ανομοιογενές σχολικό περιβάλλον καθιστώντας τη παροχή γνώσης περισσότερο ενδιαφέρουσα και αποτελεσματική. Επίσης, στο Νέο Π.Σ. προτείνεται η χρήση σημειωτικών και μη γλωσσικών σημειωτικών τρόπων ώστε οι μαθητές/τριες να αναπτύξουν τη δεξιότητα της κριτικής μέσω των πολυτροπικών κειμένων και της δημιουργίας νοήματος. Ακόμη, προστίθεται η ετεροαξιολόγηση των μαθητών/τριών, ως στρατηγική για τη διαδικασία αξιολόγησης της μάθησης. Η στρατηγική αυτή ενισχύει τη μάθηση, καθώς οι εμπλεκόμενοι μαθητές/τριες καθίστανται πιο ενεργοί, προσδίδει περισσότερη αυτονομία στους/στις μαθητές/τριες, συμβάλλει στην κοινωνική αλληλεπίδραση αλλά και στη διαμόρφωση ενός σχολικού περιβάλλοντος περισσότερο συνεργατικού και κατ' επέκταση φιλικού.

Αναφορικά με τις προσθήκες και τις αφαιρέσεις, θα εστιάσουμε στα εξής συμπεράσματα: Το Π.Σ. του 2021 υπερέχει σε αριθμό σελίδων από εκείνου του 2003. Σε όλες τις σελίδες αναδεικνύεται η ποσοτική και ποιοτική αναβάθμιση του περιεχομένου με προσθήκες νέων ενοτήτων και αλλαγές που καθιστούν το νέο Π.Σ. απαιτητικό και υψηλού επιπέδου. Η ποσοτική υπεροχή οφείλεται στην αναμόρφωση στοιχείων του Π.Σ. του 2003 και στην προσθήκη νέων ενοτήτων, όπως του Περιεχομένου-Θεματικών Ενοτήτων και της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Στο Νέο Π.Σ. επαναλαμβάνονται στοιχεία του ισχύοντος Π.Σ, όμως προτιμάται σε μεγαλύτερο βαθμό η εστίαση σε εκείνα που τονίζουν την καλλιέργεια της πρότυπης γλωσσικής ποικιλίας μέσω του κριτικού γραμματισμού, αντί της επικοινωνιακής προσέγγισης που ανιχνευόταν στο Π.Σ. του 2003. Ως προς την ποιοτική αναβάθμιση, δίνεται η αίσθηση ανανέωσης του Π.Σ. του 2003, ενός σύγχρονου εργαλείου για την εκπαιδευτική διαδικασία προκειμένου οι μαθητές/τριες να συνδέσουν τη θεωρία της Ν.Ε. Γλώσσας με την πράξη, ενέργεια η οποία θα τους οδηγήσει στην αποτελεσματική εργασία αλλά και στην ιδεολογική προσέγγιση της πραγματικότητας που χαρακτηρίζεται από πλήθος αλλαγών σε κοινωνικό, τεχνολογικό, επιστημονικό επίπεδο. Οι εξαλείψεις στο Νέο Π.Σ. δεν επιφέρουν κάποια ουσιαστική αλλαγή. Στην πραγματικότητα τα στοιχεία δεν επαναλαμβάνονται αυτούσια αλλά άλλαξε ο τρόπος διατύπωσης αυτών και γίνεται αναπλαισίωση αυτών στο νέο κείμενο του Π.Σ.

Με γνώμονα την ενδελεχή εξέταση των δύο Π.Σ. για το Γυμνάσιο, φαίνεται πως οι γλωσσικοί σκοποί για τη διδασκαλία της Ν.Ε. Γλώσσας έχουν αλλάξει. Η αλλαγή αυτή οφείλεται στις κοινωνικές, τεχνολογικές και πολιτισμικές αλλαγές του 21^{ου} αιώνα

που καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για δημιουργία νέων προγραμμάτων σπουδών, προσανατολισμένων στην επιστήμη της γλωσσολογίας και διεπιστημονικών κλάδων, που θα θωρακίσουν με δεξιότητες τους/τις μαθητές/τριες, ώστε ως αυριανοί πολίτες να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της νέας εποχής. Με την ανάπτυξη του νέου Π.Σ. στόχος αποτελεί η δημιουργία ενός σύγχρονου σχολείου, ενός πεδίου μέσα στο οποίο οι μαθητές/τριες θα αποκτήσουν γνώσεις, δεξιότητες και αρχές μέσω του γνωστικού αντικείμενου της Ν.Ε. Γλώσσας, αλλά και της συνεργασίας, της άρσης των διαχωρισμών και του αναστοχασμού. Το σχολείο του μέλλοντος λοιπόν δεν θα προσφέρει μόνο γνώσεις αλλά θα εξασφαλίζει μέσω της ολιστικής εκπαίδευσης τη δημιουργία πετυχημένων παιδιών στο σχολικό περιβάλλον αλλά και στη ζωή, τόσο σε σχέση με τον ίδιο τους τον εαυτό όσο και με τους γύρω τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α., Ιορδανίδου, Α., Ζάγκα, Ε., Σπαντιδάκης, Ι., 2018, *Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών για τη Νέα Ελληνική Γλώσσα: τότε και τώρα, 1976-2011:35 χρόνια από τη γλωσσοεκπαιδευτική μεταρρύθμιση*. Δίον Πιερίας. Διαθέσιμο στο:

https://www.researchgate.net/publication/328583383_Analytika_Programmata_Spoudon_gia_te_Nea_Ellenike_Glossa_tote_kai_tora ανακτήθηκε 15/11/22.

Βέικου, Χ., Σιγανού, Α. & Παπασταμούλη, Ε. (2007). *Σύντομη επισκόπηση του παιδαγωγικού πλαισίου του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος*. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων, 13, 55-68.

Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.

Βουγιούκας, Α. (1994), *Το γλωσσικό μάθημα στην πρώτη βαθμίδα της νεοελληνικής εκπαίδευσης*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη).

Γαλάνης, Π., (2018). *Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα. Θεματική ανάλυση*. Διαθέσιμο στο: <https://www.mednet.gr/archives/2018-3/pdf/416.pdf> ,ανακτήθηκε 12/12/22.

Γκόρια, Σ. & Παπαδοπούλου, Μ. (2011). *Πολυτροπικά κείμενα στο νηπιαγωγείο: Η περίπτωση των χαρτών*. Στο Μ. Πουρκός & Ε. Κατσαρού (Επιμ.). *Βίωμα, μεταφορά και πολυτροπικότητα: Εφαρμογές στην επικοινωνία, την εκπαίδευση, τη μάθηση και τη γνώση*, (σσ.445- 466). Θεσσαλονίκη: Νησίδες

Cope, Bill and Mary Kalantzis. 2009. “*Multiliteracies: New literacies, new learning*”. *Pedagogies: An International Journal*, 4(3), 164-195.

Δενδρινού, Β., & Ξωχέλλης, Π. (1999). *Προγράμματα Σπουδών στη Σχολική Εκπαίδευση: Έννοιες και Όροι. Γλωσσικός Υπολογιστής, 1*. Διαθέσιμο στο: <http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko1st/glossika/ksohelis/1.htm>,ανακτήθηκε 13/11/22.

Δενδρινού, Β. (1999). *Γλωσσικός υπολογισμός και σχολική εκπαίδευση. Γλωσσικός Υπολογιστής. Τόμος 1*. Αθήνα, Μεταίχμιο

Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών της ελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο. 2003. Διαθέσιμο στο: http://ebooks.edu.gr/info/cps/3deppsaps_GlossasGimnasiou.pdf, ανακτήθηκε 12/12/22.

Fairclough, Norman. 1992. *Critical language Awareness*. London, New York: Longman.

Zajda, J. (1998). *Hermeneutics and Education: The Case for an Emergent Curriculum*, *Curriculum and Teaching*, Volume 13, Number 1 :1-11.

Ιορδανίδου, Α. (2007). *Κειμενοκεντρικές προσεγγίσεις του σχολικού εγγραμματισμού: κείμενο-συμφραζόμενα-γραμματική*. Στο Ματσαγγούρας Η. (επιμ.). *Σχολικός εγγραμματισμός*. Αθήνα: Γρηγόρη

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Π., 2015. *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. Διαθέσιμο στο : <https://eclass.uowm.gr/modules/document/file.php/NURED263/%CE%8A%CF%83%CE%B1%CF%81%CE%B7%20%26%20%CE%A0%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CF%8C%CF%82%20%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BF%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%BC%CE%B5%CE%B8%CE%BF%CE%B4%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1%20%CE%AD%CF%81%CE%B5%CF%85%CE%BD%CE%B1%CF%82%202015%20book.pdf>

Kalantzis & Cope, 2001, *Πολυγραμματισμοί*. Διαθέσιμο στο: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/02.html, ανακτήθηκε 12/12/22

Καραντζόλα, Ε., (2000). *Το σχολείο ως χώρος παραγωγής και συντήρησης στερεότυπων*. Επιστημονική ημερίδα, 2 Μάϊου 2000. Αθήνα.

Κορρέ, Ειρήνη, (2010), *Θέματα Διδακτικής Μεθοδολογίας*. Εκδόσεις Γρηγόρη.

Κουτσογιάννης, Δημήτρης. (2017). *Γλωσσική διδασκαλία: χθες, σήμερα, αύριο. Μια πολιτική προσέγγιση*. ΑΠΘ: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών. Ίδρυμα Μανόλη

Κωστούλη, Τρ. (2021). *Σημειώσεις για το μάθημα Διδακτική της Γλώσσας και σπουδές γραμματισμών: Διδακτικές πρακτικές*, στο Π.Τ.Δ.Ε., Α.Π.Θ.

Κωστούλη, Τρ.(2021). *Το γλωσσικό μάθημα σε τοπικά Συγκείμενα, Λόγοι, Ταυτότητες, Πρακτικές*. Εκδόσεις : Gutenberg.

Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η σχολική τάξη*. Αθήνα: Γρηγόρη

Ματσαγγούρας, Η. (2001). *Κειμενοκεντρική προσέγγιση του γραπτού λόγου ή αφού σκέπτονται γιατί δεν γράφουν*. Αθήνα: Γρηγόρη

Μήτσης, Ν. (2004). *Η διδασκαλία της γλώσσας υπό το πρίσμα της επικοινωνιακής προσέγγισης*. Αθήνα: Δαρδανός.

Μήτσης, Ν., (1998), *Η διδασκαλία της γραμματικής στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση: η επίδραση της γλωσσικής επιστήμης στην εξέλιξή της*. Αθήνα : Gutenberg, 1998.

Μήτσης, Ν. (1999). *Η διδασκαλία της γραμματικής στη Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Gutenberg

Μήτσης, Ν. (1999). *Διδακτική του Γλωσσικού Μαθήματος. Από τη Γλωσσική Θεωρία στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Gutenberg.

Μήτσης, Ν. Σ. (2013-14). *Το λεξιλόγιο και η γραμματική ως εκφάνσεις του γλωσσικού συστήματος: λειτουργικές διαφοροποιήσεις και διδακτικές συνέπειες*. Στο Π. Γεωργογιάννης (Επιμ.), *Ετήσιο Διαπανεπιστημιακό Διαδικτυακό Σεμινάριο για την απόκτηση επάρκειας και ετοιμότητας στη Διδακτική και τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας*, 7-14. Διαθέσιμο στο: <http://www.kedek.inpatra.gr/seminario/didaktiki.pdf>, ανακτήθηκε 12/12/22.

Μητσικοπούλου, Β., (2006). *Κείμενο και κειμενικό είδος*, διαθέσιμο στο: http://scholar.uoa.gr/sites/default/files/mbessie/files/06_2_2000_keimeno_keimeniko_eidos.pdf ανακτήθηκε 10/11/22.

Νήμα, Ε., (2004), *Γλωσσική Ανάπτυξη και Διδασκαλία*, διαθέσιμο στο: https://www.syllogosperiklis.gr/old/ep_bima/epistimoniko_bima_3/Nima.pdf, ανακτήθηκε 12/12/22.

Μαλικιώση, Μ., (2001). *Η συμβουλευτική ψυχολογία στην εκπαίδευση : από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ματσαγγούρας, Η. (2007). *Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας: Στρατηγικές της Διδασκαλίας: Η Κριτική Σκέψη στη Διδακτική Πράξη*. (Τόμος Β'). Αθήνα: Gutenberg

Ντίνας, Κ., & Γώτη, Ε. (2016). *Ο Κριτικός Γραμματισμός στη Σχολική Πράξη: Αρχίζοντας από το Νηπιαγωγείο*. Αθήνα: Gutenberg.

Ντίνας, Κ. 2004. *Γραμματισμός – Πολυγραμματισμοί και διαπολιτισμική γλωσσική διδασκαλία*. Στο: Γεωργογιάννης, Π. (επιμ.) *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο. Πάτρα: Κέντρο Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης, σσ. 193-206

Ντίνας, Κ. 2022. *Προς γλωσσική σύγκλιση ή απόκλιση; Διαπιστώσεις– Προβληματισμοί – Προτάσεις*. Γρίβα, Ε. κ.ά. (επιμ.) *Γλωσσική Διδασκαλία και Μάθηση στο Σύγχρονο Εκπαιδευτικό και Κοινωνικό Περιβάλλον*, τόμος Α'. Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας / ΠΕΚ «ΤΗΜΕΝΟΣ», σσ. 266-286

Ξωχέλλης, Π. (2018). *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική. Θεμελιώδη προβλήματα της Παιδαγωγικής Επιστήμης*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη

- Πυργιωτάκης, Ι. (2000). Εισαγωγή στην παιδαγωγική επιστήμη. Αθήνα: Πεδίο
- Μήτσης, Ν. (1996). *Διδακτική του Γλωσσικού Μαθήματος: Από τη Γλωσσική Θεωρία στη Διδακτική Πράξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Μπέλλα, Σπ., & Αστάρια Β., (2014)., Ελληνικά μέσα από τα μαθήματά μου. Διαθέσιμο στο: http://www.diapolis.auth.gr/diapolis_files/drasi1/ellinika_mesa_apo_ta_mathimat_a_mou.pdf , ανακτήθηκε 12/12/22.
- Πασχαλιώρη, Β., & Μίλεση, Χ., (2003). *Η ποιοτική μέθοδος της συμμετοχικής παρατήρησης Επισημάνσεις και προβληματισμοί*. Διαθέσιμο στο: <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teychos10/020-033.pdf>, ανακτήθηκε 12/11/22.
- Στάμου, Αναστασία, Πολίτης, Περικλής, Αρχάκης, Αργύρης, (2016)., *Γλωσσική ποικιλότητα και κριτικοί γραμματισμοί στον λόγο της μαζικής κουλτούρας: Εκπαιδευτικές προτάσεις για το γλωσσικό μάθημα*. Πρώτη έκδοση- Καβάλα: Σαΐτα.
- Σταυρίδη-Πατρικίου, Ρ., (2001). *Το γλωσσικό ζήτημα*, Διαθέσιμο στο: https://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_d2/index.html ανακτήθηκε 4/12/22.
- Τσιπλάκου Σ., Χατζηιωάννου Ξ., Κωνσταντίνου Κ. (2006). *Δέκα μύθοι για την επικοινωνιακή προσέγγιση ή 'Κύριε, ελληνικά πότε εν να κάμουμε;'* Στο Ε. Φτιάκα, Α. Γαγάτσης, Ι. Ηλία, Μ. Μοδέστου (επιμ.), Πρακτικά του ΙΧ Συνεδρίου της Κυπριακής Παιδαγωγικής Εταιρείας. Λευκωσία: Παιδαγωγική Εταιρεία Κύπρου & Πανεπιστήμιο Κύπρου, 581-590.
- Τσίγκου, Α., & Νούτσου, Α., (2006), *Κειμενοκεντρική θεωρία: Θεωρητικό πλαίσιο και εφαρμογή σε ΣΠΠΕ με στόχο τον περιβαλλοντικό γραμματισμό των μαθητών*, διαθέσιμο στο: http://kpe-kastor-old.kas.sch.gr/kpe/yliko/sppe2/oral/PDFs/711-721_oral.pdf ανακτήθηκε 12/12/22.
- ΦΕΚ 303/13-3-2003: *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών(Δ.Ε.Π.Π.Σ.) & Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ.) της Ελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο*. Ανακτήθηκε στις 10/11/22 από τον διαδικτυακό τόπο: <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>.
- ΦΕΚ 5768/10-12-21: *Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών (Α.Π.Σ.) της Ελληνικής Γλώσσας για το Γυμνάσιο*. Ανακτήθηκε στις 10/11/22 από τον διαδικτυακό τόπο: <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>.
- Φτερνιάτη, Α. (2012). *Η Διδακτική της Γλώσσας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση τις τρεις τελευταίες δεκαετίες στην Ελλάδα. Ένα σύντομο ιστορικό μεταρρυθμιστικών*

προσπαθειών. Στο Σ. Μπουζάκης (Επιμ.), Ελληνική γλώσσα και εκπαίδευση (σσ.913-925). Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.

Χατζησαββίδης, Σ. (2010). *Γραμματισμός, Διαπολιτισμικότητα και Επικοινωνία στη διδασκαλία της ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας σε αρχάριους μαθητές*. Διαθέσιμο στο: <http://users.auth.gr/~sofronis/dimos/docs/7sar.htm> ανακτήθηκε 9/12/22.

Χατζησαββίδης, Σ. (2009). *Γραμματισμός, νέες τεχνολογίες και εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Ζήτη

Χαραλαμπίδης Α. & Χατζησαββίδης Σ. (1997) *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας: Θεωρία και πρακτική εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας

Χατζηγεωργίου, Ι. (2001). *Μοντέλα αξιολόγησης των αναλυτικών προγραμμάτων και ο ρόλος του εκπαιδευτικού*. Στο Γ. Μπαγάκης, (Επιμ.), *Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων και σχολείου*, σσ. 70-78. Αθήνα: Μεταίχμιο

Χατζηλουκά – Μαυρή, Ε. (2010). *Από την Επικοινωνιακή-Κειμενοκεντρική Προσέγγιση στην Παιδαγωγική του Κριτικού Γραμματισμού (ή η Διδασκαλία του Γραπτού Λόγου στο Δημοτικό Σχολείο Σήμερα): Η περίπτωση της Κύπρου*. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, 16, 114-130. Διαθέσιμο στο : <http://www.pi-schools.gr/download/publications/epitheorisi/teyχος16/114-130.pdf>, ανακτήθηκε 12/11/22.

Χατζησαββίδης, Σ., Κωστούλη Τ., Τσιπλάκου Σ.(2011). *Η Πρόταση για τη Διδακτική της Γλώσσας: Κριτικός Γραμματισμός και Νέες Κειμενικές Πρακτικές στο Σχολείο*. Επιμόρφωση Συμβούλων Ελληνικών. Π.Ι. Λευκωσία.

Χατζησαββίδης, Σ. (2013). *Σημειώσεις με θέμα «Παιδαγωγικός Κριτικός Γραμματισμός» από το σεμινάριο «Κριτικός γραμματισμός με έμφαση στη Σύγχρονη Διδακτική Πράξη»*. Εργαστήρι Γλώσσας του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας.

Χατζησαββίδης, Σ.,(2010). *Γλωσσοδιδασκτικά συνεχή και ασυνεχή της τελευταίας τριακονταετίας: από τον επικοινωνιοκεντρισμό στον κοινωνιοκεντρισμό*. Διαθέσιμο στο:

https://www.pi.ac.cy/pi/files/epimorfosi/analytika/epimorf/nea_ellinika/apo_epikoionioKentrisimo_ston_koinonioKentrisimo.pdf ανακτήθηκε 4/12/22.

Χλαπουτάκη, Ε. & Ντίνας, Κ. 2013. *Παιδαγωγικές πρακτικές κριτικού γραμματισμού σε εφήβους μαθητές*. Στο: Γρίβα, Ε., Κουτσογιάννης, Δ., Ντίνας, Κ., Στάμου, Α., Χατζηπαναγιωτίδη, Α. & Χατζησαββίδης, Σ. (επιμ.). 2014. *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη»*.

Χριστοδούλου, Νικολέττα, (2017). *Κατανοώντας το Αναλυτικό Πρόγραμμα ως Πεδίο Μελέτης και Έρευνας*. Εκδόσεις: Γρηγόρη.

Μάνεση, Σ. (2012). *Ο ρόλος των συναισθημάτων στη διδασκαλία και μάθηση: εκπαιδευτικές στρατηγικές για την καλλιέργεια της Συναισθηματικής Νοημοσύνης στο σύγχρονο μαθησιακό περιβάλλον. Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 11(2), 22–31.

Διαθέσιμο

στο:

<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/omep/article/view/18037> , ανακτήθηκε

12/12/22.